مواعظِ نوشہ پیرؒ

مخدوم و محترم حضرت مولانا صاحبزادہ میاں جمیل احمد صاحب مدظلہ العالی سجادہ نشین شرقپور شریف کی خدمت عالیہ میں

محمد موسیٰ عفی عنہ
لاہور
۲۷ شوال ۱۳۹۱ھ

مرتبہ:-

شرافت نوشاہی

کتاب مستطاب

"مواعظِ نوشہ پیر"

المعروف

"نوشہ پیر دیاں سمجھاونیاں"

کلام منثور

شیخ الاسلام حضرت شاہ حاجی محمد نوشہ گنج بخش قدس سرہٗ

المتولد سنہ ۹۵۹ھ — المتوفی سنہ ۱۰۶۴ھ

پنجابی زبان وچ چار وعظاں دا مجموعہ

مرتب کرنے والے

سید ابو الظفر شریف احمد شرافت نوشاہی ساہنپالوی مدظلہ العالی

چھپنے والے

صاحب قادری نوشاہی

(جملہ حقوق محفوظ ہیں)

سال تصنیف - - ۹۹۰ھ

سال ترتیب - - ۱۵ محرم ۱۳۸۸ھ

اشاعت : - - ۱۳۸۸ھ

تعداد : - - ایک ہزار

قیمت فی جلد - - ایک روپیہ

مطبوعہ : - - فیض پرنٹنگ پریس لاہور

طبع : - - اوّل

ملنے کا پتہ

فہرست

مضامین کتاب "مواعظ نوشہ پیر" المعروف بہ
"نوشہ پیر دیاں سمجھاؤنیاں" یعنی شیخ الاسلام
حضرت نوشہ گنج بخش دیاں وعظاں دا مجموعہ
سیّد شرافت نوشاہی دا ترتیب دِتا ہویا۔

انتساب

قبلہ والد محترم مرشد معظم
(حضرت مولانا سید غلام مصطفیٰ صاحب نوشاہی طاب ثراہ)
دے ناں

؎ ۔ جو چاہے جگ جیونا تو جاگ اندھاری رات
اندھیرے موں پایئے نوشہ آب حیات
(نوشہ گنج بخشؒ)

ع ۔ بادشاہ سچا رب عالماں دا فقر اوس دے ہین وزیر سائیں
ع ۔ فقر کل جہان دا آسرا اے تابع فقر دی پیر امیر سائیں
(وارث شاہ)

؎ ۔ فقر کے ہیں معجزات تاج و سریر و سپاہ
فقر ہے میروں کا میر فقر ہے شاہوں کا شاہ
(اقبال)

حضرت نوشہ پیرؒ دی سمجھاونی

(از قلم جناب قریشی احمد حسین صاحب احمد قلعداری ایم اے اُردو، ایم اے فارسی
ایم اے عربی، ایم او ایل - پروفیسر زمیندار کالج گجرات)

گجرات دی دھرتی پیراں فقیراں دی جوہ کارن سارے جگ تے مشہور اے۔ لوک ایہنوں پیراں دا نگر آکھدے نے۔
پڑھے لکھے لوک ایہنوں پنجاب دا یونان آکھدے نے جے ایتھے پنجاب دے وڈے وڈے عالم ہوئے نے۔ میں ایس خطے نوں پنجاب دا بغداد آکھدا ہاں۔ جیہڑاں بغداد دے مدرسہ نظامیہ وچ ہزاراں دے علم و فضل دے سوے پھٹے تے ساری دنیا نے کھلر گئے ایسے تراں گجرات وچوں ہر علم و فضل دی پرانی توں پرانی ریت چلی۔ تے سارے دیس پنجاب وچ عام ہوگئی۔ انج معلوم ہوندا اے جے ہر قسم دے علم و فضل دا مُڈھ ایتھوں ای بجھا گیا اے۔

ا۔ پاک و ہند دی دھرتی توں پیدا ہون والا وڈا صوفی تے ولی اللہ حضرت نوشہ گنج بخشؒ تے حضرت شاہ دولہ دریائیؒ ایسے ای دیس دی عزت تے آبرو نے۔

۲۔ لاہور توں بعد فارسی شعراں دی پرانی ریت ایتھوں ای چلی۔ تے

فارسی زبان دا سب توں وڈا شاعر مُلّا غنیمت کنجاہیؒ ایتھوں ای اُٹھیا سی۔

۳۔ اُردو شعراں دا مُڈھ بنھن والے حضرت نوشہ گنج بخشؒ ایسے ای جُوہ دے واسو سَن۔

۴۔ ایسے تراں پنجابی شعراں تے نثر دیاں کتاباں دا مُڈھ وی ایتھوں ای بَدھا گیا سی۔

ایہ وی اک عجیب اتفاق دی گل اے جے ایہ ساریاں ریتاں گجرات دے اِکّو ای جھگّے حضرت نوشہ پیرؒ دے گھروں چلیاں۔ تے گجراتیاں نے ایہناں رِیتیاں نوں اُچّی توں اُچّی ٹیسی تے پہنچایا۔ گجرات دے سب توں وڈے پیر فقیر حضرت نوشہ گنج بخشؒ نے جنہاں توں صوفیاں دا اِک نواں سلسلہ نوشاہیہ چلیا اے۔ لاہور توں بعد پنجاب دے سب توں پرانے فارسی دے شاعر ایہناں دے والد بزرگوار حضرت سید علاؤالدین سن۔ تے پنجاب دا سب توں وڈا شاعر مُلّا غنیمت کنجاہیؒ۔ حضرت نوشہ پیر دے مُرید دا مُرید سی[1]

اُردو دا سب توں پرانا شاعر آپوں حضرت نوشہ پیرؒ ای سی نے ولی دکنی توں پہلاں ایہناں اُردو دا دیوان لکھیا سی۔ پنجاب دے لوک ولی دکنی نوں اُردو شعراں دا باوا آدم مَندے نے۔ پر اُردو

[1] حضرت نوشہ پیرؒ دے مرید حضرت صالح محمد چک سادہ (متصل گجرات) والے سن۔ تے اگوں اوہناں دا مُرید مُلّا غنیمت کنجاہی سی۔

شعراں دا پہلا شاعر حضرت نوشہ پیرؒ ہوری نے۔

پنجابی شاعری دا مُڈھ کجھ لوک حضرت باوا فریدشکر گنجؒ نوں جاندے نے۔ تے کجھ بابا فرید ثانیؒ نوں ایہدا موڈھی سمجھدے نے۔ ساڈی پُن چھان نال اوہ حضرت فرید ثانیؒ ای پنجابی دے پہلے شاعر سن۔ پر ہُن دی تحقیق نال ایہہ سہرا دی حضرت نوشہ پیرؒ دے سر بدھا گیا۔

پنجابی نثر دا مُڈھ مُول تے ستراں، اسیاں سالاں نوں اُتاں نہیں ٹپ دا۔ پر ایہہ کمال دی گل اے۔ جیہے حضرت نوشہ پیرؒ نے پنجابی نثر وچ اک کتاب رلیع کے پنجابی نثر دا وی مُڈھ بنھ دتا سی اودوں چھاپے خانے تے ہے نہیں سن۔ ایس سببوں ایہہ کتاب لوکاں دی نظری نہ پئی۔ تے اونہاں پنجابی نثر دا مُڈھ مول نہ پچھاتا۔

حضرت نوشہ پیرؒ شیرشاہ سوری دے پُتر اسلام شاہ دے وارے ۹۵۹ھ وچ گھوگانوالی تحصیل پھالیہ وچ جمے۔ جاگو تارڑاں دے دس ورج حافظ پڑھا تے حافظ قائم دین ہوراں کولوں قرآن شریف تے علم دیاں کتاباں پڑھیاں۔ فیر قادری سلسلے دے اک بزرگ حضرت شاہ سلیمان نوری دے ہتھ تے بیعت کیتی۔ تے تھوڑے عرصہ دے بعد خلافت تے اجازت توں مشرف ہوئے۔ تے اپنے پیر دی گدی سنبھال لئی۔ پیر بندیاں ای لوکاں نوں وعظ نصیحت

کرن لگ پئے۔ تے بھُلیاں ہویاں نوں سِدّھی راہ ہدایت دا لی وکھاندے رہے۔ ایس وارے ایہہ اپنا گھر گھیہ گا نوالی چھڈ کے نوشہرہ نارڑاں جیہڑا پچھوں ساہن پال دے ناں نال مشہور ہویا آ گئے۔ تے ایتھے ای شاہ جہان بادشاہ دے وارے ۱۰۶۴ھ وچ اپنے رب نوں جا ملے۔

حضرت نوشہ پیرؒ دے وعظ نصیحت دا ڈھنگ۔ زبانی تے لِخ کے دوہاں تراں سی۔ لِخ کے وعظ کردیاں ہویاں اوہناں اپنی ماردی زبان تے پنڈ دی زبان کولوں کم لیا۔ تاں جے لوک ایہناں دیاں گلاں چنگی تراں سمجھ لین تے جان لین۔ حق دا راہ ٹھوک وجا کے پانا چاہی دا ہے۔

ایہہ لِخے ہوئے وعظ میرے وِیر سیّد شریف احمد صاحب شرافت دی پڑچول نال ۹۹۰ھ وچ پورے ہوئے۔ ایہہ نسخہ ٹھیٹھ پنجابی زبان وچ لِخیا گیا اے۔ تے بڑے مان نال آکھیا جا سکدا اے جے ایہہ دُنیا وچ پنجابی زبان دی سب توں پہلی نثر دی کتاب اے۔ سب توں پہلاں پنجابی نثر حضرت نوشہ پیرؒ نے ای لِخی۔ تے ایدوں پچھے ۱۱۳۶ھ وچ حافظ برخوردار ہوراں " بھول نماز " لِخ کے ایس رہت نوں جیوندیاں جاگدیاں رکھیا۔ پر مینوں بڑا رنج اے جے ایہہ دونویں کتاباں اج توڑی کسے دی نظری نہیں پیاں۔ تے نہ ای ایہناں دی کسے پڑچول کیتی اے۔ "حضرت نوشہ پیر دیاں سِکھاونیاں"

بد شریف احمد شرافت ہوراں کول نے تے بھول نماز دا رسالہ
لماڈے اپنے کتاب خانے وچ اے۔
حضرت نوشہ پیرؒ دے بھاگ اللہ سائیں نے کیڈے سچے تے
سوہنے لیکھے سن۔ جے ایہ وعظ نصیحت تے ہدایت وکھان دا کم
اوہناں دی ٹابری وچ ہن توڑی پایا جاندا اے۔ میرے ویر سید
شریف احمد شرافت اوہناں دی نسل وچوں نے۔ تے علم تے ادب
تے جیہڑے احسان کر رہے نے۔ ایہ اک لمی کہانی اے۔ تے علم آلے
لوک ای ایہنوں چنگی تراں سمجھ سکدے نے۔ ایہ لمی کہانی چھیتی مکن
والی نہیں۔ لوکاں نوں وعظ نصیحت وی کردے سن تے آون والیاں
واسطے سدھی راہ تے ہدایت دے گوہڑے نشان وی چھڈی جاندے
نے۔ پرانیاں بھلیاں ہویاں گلاں دی دس جاندے نے ـــ ایہ
اوہناں دی کوشش تے ہمت اے جے پنجابی ادب دی ایہ بہت
ساری دولت مدتاں دی گواچی ہوئی لبھ لئی اے۔ ایہناں دیاں بیاضاں
قلمی درج۔ تے پنجاب یونیورسٹی لائبریری دیاں کتاباں وچ حضرت
نوشہ پیر گنج بخش قدس سرہ العزیز دے ایہ لکھے ہوئے وعظ پئے
ہوئے سن۔ ایہناں اوہنوں بنا سوار کے اوس ویلے دیاں
اوکھیاں حرفاں دے معنے وی اجکل دی بولی وچ لکھ دتے نے۔
تے ہن ایہدے چھاپن دا آہر کر رہے نے۔ تاں جے ایہناں دیاں
وڈلیاں دی ایہ ریت رہندی دنیا توڑی لوکاں وچ جیوندی جاگدی

رہوے ۔

حضرت نوشہ پیرؒ دے وعظاں نوں دو بہن پاسیوں ویکھن دی لوڑ اے ۔ معنیاں ولوں تے بولی پاروں ۔

معنیاں دے لحاظ نال ایہہ چھوٹے جیہے چار وعظ اسلامی شرع دی پوری پوری شرح کر دے نے ۔ جدھے وچ کافراں تے مومناں دی نزع دی حالت ، موسےٰؑ تے فرعون دا قصہ حضرت موسےٰؑ دے عصا دے معجزے ۔ خداوند تعالیٰ دیاں قدرتاں ۔ دلاں دی صفائی ۔ توبہ دے فائدے ۔ قیامت دا حال ۔ سائیں والیاں دا رستہ صالح پیغمبرؑ دا قصہ ۔ سائیں والیاں دی برخلافی چنگی نہیں ۔ حضرت نوشہ پیرؒ نے ایہہ گلاں کھول کھول کے دسیاں ۔

زبان ولوں ایہہ چھوٹی جیہی کتابڑی ، جیہڑی عزت شان والی وڈیاں وڈیاں کتاباں نوں وی بھاری اے ۔ اوس ویلے ٹھیٹھ بولی وچ لکھی گئی ۔ ساہنوں ایس کتاب توں انج جاپدا اے جو اوس ویلے دی لوک آپس وچ گلاں ساڈی تراں ای کر دے سن ۔ تے ساڈے ہار ای لفظ بولدے سن ۔ تے لفظاں دی آواز وی ایہو جیہی سی ۔

گجرات دے علاقے تحصیل پھالیہ دی بولی دا پورا پورا نقشہ ساڈے ساہمنے آجاندا اے ۔ اجکل دی بولی تے اوس ویلے دی بولی وچ کوئی ایڈا فرق نہیں ۔ صرف علاقے دا اثر ضرور موجود اے ۔

جھو کیڈی صاف ستھری بولی اے۔

"بابا سائیں والیاں فرمایا اے۔ جو سائیں خود مختار اے
جو منّدا ہیٔس سو بندا ہیٔس۔ اوہ جیوِیں رکھے
تویں رہیئے۔ اوس تے کسے دا حکم ناہیں۔ اوہ
سب دا حاکم ہے۔ کون سائیں نوں آکھے۔ ایوں
نہیں تے ایویں کر۔"

ایہدے وچ "ہے" "توں ہیٔس" "نہیں توں" "ناہیں"
کجھ ایہو جیہے فرق پائے جاندے نے۔ میرے خیال وچ ایہ لفظ
ٹھیٹھ بولی دا اصل رُوپ ہے۔ جنہوں اجکل دیاں بولیاں نے
وگاڑ دتا اے۔ حضرت نوشہ پیرؒ لے بڑی سوہنی تے سچی زبان
ورتی اے۔ وادھا ایہ جے شرع نے ہدایت دے اوکھے ادکھے
مسئلے اپنی بولی وچ ایس تراں دَستے نے جے اَج معلوم ہوندا اے
جے ایہ گلاں اصل وچ ہین ای ایس جوہ دیاں۔ ایہ فن دین دی
سچائی ہے۔ جے دین ساری دُنیا لئی حقا سچا اے۔ ایس گل دی حقی
سچی دلیل اے تے نالے حضرت نوشہ پیرؒ دے کمال نوں ظاہر
کردا اے۔

حضرت نوشہ پیرؒ اللہ تعالےٰ نوں سائیں، تے صوفیاں، حق
دیاں طالباں نوں سائیں والیاں دے لفظاں نال یاد کیتا اے تے
عام سُنن والیاں نوں بابا آکھ کے بڑے ادب نال بُلاوندے نے۔

حضرت نوشہ پیرؒ دے اینہاں وعظاں دا ناں سید شریف احمد صاحب شرافت نے "مواعظا نوشہ پیرؒ" رکھیا اے۔ پر میں اینہاں نوں "حضرت نوشہ پیر دیاں سمجھا دنیاں" آکھدا ہاں۔

اینہاں نوں پڑھو تے حضرت نوشہ پیرؒ دیاں حقیاں سچیاں گلاں تے غور کرو۔ اپنی پرانی ٹھیٹھ بولی دا ادب وی دیکھو جے اج توں چار سو سال پہلاں ساڈے وڈ وڈیرے آپس وچ کس راں گلاں کردے سن تے بولدے سن۔

احمد حسین احمد قلعداری

یکم ستمبر ۱۹۶۸ء

کجھ مواعظ نوشہ پیرؒ دے ادبی انگ بارے

(از قلم جناب پروفیسر تجمل حسین صاحب ایم اے۔ شعبہ انگریزی)
(زمیندار سائنس کالج گجرات)

پنجابی نے اُردو دیاں پرانیاں صوفیاں دیاں کتاباں دی تھڑ توں کوئی شخص وی منکر نہیں ہو سکدا۔ تے جدوں دی حافظ محمود شیرانی ہوراں دی "پنجاب میں اُردو" تے فیر اوہدے پچھوں جناب مظہر محمود شیرانی ہوراں دے ترتیب دتے ہوئے "مقالاتِ شیرانی" ساہمنے آئے۔ اینہاں کتاباں دے ادبی انگ ہور دی اُگھڑ گئے۔ کیوں جے ایہو ای اوہ کتاباں نے جنہاں نہ صرف پنجابی ادب نوں مالا مال کر دتا اے۔ بلکہ اینہاں اُردو زبان دے مُڈھ تے ایہدے وَدھن پُھلن وِچ دی بڑیاں نویاں تے نُنتیاں گلاں دَسیاں نے۔ ایس بارے سید شرافت نوشاہی صاحب مدظلہ العالیٰ دا دَم غنیمت اے۔ جے اوہ ایہ نایاب تے چوکھے ای مہنگے ہیرے ڈھونڈھ ڈھونڈھ کے تے ڈاڈھیاں پڑچولاں کر کے ادبی دُنیا دے ساہمنے لیا رہے نے سید صاحب قبلہ دی پڑچول نے پُن چھان توں نویکلیاں اُردو زبان

دے شروع بارے دی نویں نویں باب کھولے نیں: مواعظ نوشہ پیر" یا" نوشہ پیر دی سمجھاوَنی" دی ایسے ای سلسلے دی اک کھُلی ہوئی کڑی اے۔ ایس کتاب وچ حضرت نوشہ گنج بخش قدس سرہ العزیز دے چار وعظ نے جیہڑے جناب شریف احمد شرافت صاحب قبلہ نے اپنے خاندانی کتب خانہ دے قلمی بیاضاں وچوں تے پنجاب یونیورسٹی لائبریری لاہور دیاں کتاباں وچوں ڈھونڈھ کر کے نقل فرمائے نے تے ایدھا ذکر اونہاں ایس کتاب دے مقدمے وچ کردتا اے۔

ایہناں وعظاں دی دینی تھُڑ تے بڑی صاف تے روشن اے دین اسلام دی تبلیغ وچ حضرت نوشہ گنج بخش پیر انار اللہ برہانہ" دا رتبہ بڑا اُچا اے۔ ایہ اک منی پرمنی تے جانی پچھانی گل اے۔ پئی اردو تے پنجابی دا گھٹ ووھ سارا ای پرانا خزانہ (DIDACTIC LITERATURE) اے ایہناں کتاباں وچ کسے "حسن" دی تلاش تے پڑچول کجھ خاص چیزاں سامنے نہیں لیا سکدی۔ ہاں اسی ایہ کدی وی نہیں بھُل سکدے۔ پئی ایہو جیہیاں کتاباں نے زبان نوں کمال تیک پہنچادتا۔ تے ایہو ای ایہناں دی ادبی تھُڑ دی اے۔ صوفیاں تے مبلغاں نے اک پاسے تے لوکاں دی روحانی صفائی دے سامان کیتے تے دوجے پاسے اوہ لاشعوری طور تے ادب تے زبان دیاں نینہاں بنھدے رہے۔ اج سے ادب تے زبان دی شوہ بھرانی ایہناں ای لوکاں دی محتاج اے۔ حضرت

سید شرافت صاحب نام ظلہٗ دی پُن چھان دے مطابق مواعظ دے
لکھے جانے دا زمانہ سن ۹۹۰ھ اے۔ ایہ زمانہ حضرت شیخ فرید الدین
ابراہیم (فرید ثانی ؒ) حضرت مادھولال حسینؒ۔ عبداللہ لاہوریؒ۔ شاہ شرف
تے حکیم درویش ہوراں دا زمانہ اے۔ ایس وارے وچ پنجابی زبان
تے اپنے کمال اُتے اپڑ چکی سی۔ اینہاں بزرگاں نے ایدے علاوہ
اُردو زبان۔ یا ہندی زبان دے نمونے وی پیش کیتے نے۔
حکیم درویش ہوراں دی کتاب خیر منکھ دے پہلے صفحے تے لکھیا
اے۔ پچی ایس کتاب دی زبان ہندی اے۔ ایہ نسخہ ۱۲۸۰ھ دا
چھپیا ہویا اے۔
کسے دی زبان دی ادبی رُوپ دی سیدھتوں وڈی صفت اودھا
تاثر تے اوہدی سلاست (LYRICAL QUALITY) ہوندی لے
مواعظ دی ادبی اہمیت دا سب توں روشن الکھرا یہ ای اے۔ پئی اج توں
کوئی چار سو ورہے پہلاں حضرت نوشہ پیرؒ نے ساتوں اک اجیہی زبان
دتی جیہڑی اپنے ہر پاسے توں اک پوری ادبی زبان اے۔ تے اسی اج
دی اینہاں وعظاں نوں پڑھن ویلے کوئی اوپرج کیفیت نہیں محسوس
کردے۔ پہلے وعظ دا پہلا فقرہ ای " بابا سائیں والیاں فرمایا ہے؟
ساڈے معیان نوں پورے طور تے اپنے وَل رِجھ لیندا اے۔ شروع
توں لے کے آخیر تیک ساری زبان دی ایہ مہک رچ(رچی ہوئی) قائم رہندی
اے۔ اجیہی اُردو زبان دے چنگے وڈے نثر نگار گنے جاندے

نے۔ نے اینہاں دی زبان دی خوبی ایہہ اے۔ پئی اوہ بالکل گل کتھ دی زبان اے۔ "مواعظِ نوشہ پیر" ایس گل دا جیوندا جاگدا ثبوت اے جے میرا منّ تُوں بہت پہلاں پنجاب دے خطے وچ اک ایسی زبان دا تصور پایا جاندا اے جیہڑی ٹھیٹھ گل کتھ دی زبان ہووے۔ تے ایہدے حرف حرف دے وچ ادبی بسک دباں پھوہاراں دی بہار ہووے۔ پہلے وعظ وچ حضرت نوشہ گنج بخشؒ فرماوندے نے۔

" بابا! ہک پھوکا اسرافیل دا بناوٹ دے ڈھاہن والا۔ جیوندیاں دا مارن والا ہے، تے دُوجا پھُوکا ڈھٹھے اُسارن والا۔ تے موئے جواون والا ہے۔"

ایس نثر دا اک اک لفظ دل دیاں ڈونگھیایاں دے وچ لہہ جاندا اے۔ حضرت نوشہ پیرؒ لوکاں دے دلاں تے دماغاں وچ خدا دا خوف رچاونا چاہندے نے۔ ویکھو نکے نکے فقرے اثر نال کنّے بھرے ہوئے نے۔ اک اُدھا لفظ کدھرے کدھرے اج ساہنوں اوکھا جاپدا اے۔ تے ایہدا سبب علاقائی اثراں دے علاوہ ہور کجھ نہیں۔ حضرت نوشہ پیرؒ اک ایسے خطے نال تعلق رکھدے سن جتھے دی زبان اج دی، ایس ثقافت تے تمدن دی ترقی دے دَور وچ عام تے خاص کرشہری وستیاں دے واسیاں لئی بھاکھا اے

ایس واسطے جے اسی مواعظ دی زبان تے ایہ گوبیڑ لائیے۔ پئی
ایس نثر وچ ایسے لفظ آجاندے نے۔ جیہڑے ایہدی روانی
تے سلاست نوں ڈنگدے نے۔ بالکل جھوٹھ اے۔ ایسے ویلے
دی ڈِکی زبان۔ جنہوں اسی، غلطی نال اردو دی ابتدائی شکل آکھنے
آں (غلطی نال میں ایس لئی کہیا اے جے اردو دا اصلی گھر تے
پنجاب اے۔ ایہدے بارے دی اَگے گل کتھے ہووے دی) ایہو
جیہے علاقائی اثراں نال بھری پئی اے، میرا کہن دا مطلب صرف
ایہ اے پئی ایس پُرانی زبان تے ایس تراں دے گوبیڑ جے
کم علمی نہیں تے تنگ نظری دا ثبوت ضرور نے۔

مواعظ دی ساری دی ساری نثر خطابی نثر اے۔ خطابی
نثر دے وچ اِک تے گل بات دا رنگ تے دوجے ادبیت ضرور
موجود ہونی چاہی دی اے۔ نہیں تے نہ اوہ نثر رہندی اے
تے نہ خطاب یا لیکچر۔ حضرت نوشہ پیرؒ ہر نویں گل بابا! آکھ کے
ڈوہ بنھدے نے۔ تے لفظ بابا توں ای ایہ گل ظاہر ہوندی اے
پئی اوہ کوئی گل بات کرن والے نے۔ تے ایہدے بعد بغیر کسے
ایچ پیچ دے اپنا مطلب بیان کردیندے نے۔ جو تھے وعظ وچ
فرماوندے نے۔

۱۔ "بابا! جاں حضرت صالح پیغمبرؑ نے ثمود تے قوم
اوسدی نوں کفر تھوں ہٹکیا سی۔ تاں اونہاں

وڈیائی دے غرور نال او نہاں نوں کجھ نہ جاتا، تے
کہیا نہ منیا۔ تے وِہر پیئے۔ تا کھجا دن لگے۔ نتے
دکھاون لگے۔"

تہ پچھے وعظ نوں اِنج شروع کردے نے۔

۲۔ "بابا جے توں واٹ سچی سِدھی۔ سَوَلّی۔ سَوکھی۔ سائیں
والیاں دی ملیں۔ تاں کدیں ناں ٹھُڑیں تے کدیں ناں
تھِڑیں۔"

نثر دے دوئے اقتباس سدھی سادی مدعا نگاری دا نمونہ
نے۔ اج دے بڑے چولی کہندے نے جے اردو نثر وچ مدعا نگاری نوں
سب توں پہلے ٹورن والے میرزا غالب مرحوم تے سر سیّد احمد خاں
نے۔ پر مواعظ دی نثر جیہڑی دسویں صدی ہجری دے چھیکڑ
وچ لخی گئی اے۔ ایہدا سب توں وڈا کمال ای مدعا نگاری اے۔
دوجے اقتباس وچ "سچی سِدّھی سَوَلّی سَوکھی" تے " تھُڑیں
تے بھِتڑیں" دے لفظاں نے نثر وچ راگ پیدا کر دتا اے۔ ایس
ساری گل بات توں اسی نتیجہ ایہ کڈھنے آں۔ پئی مواعظ دی نثر
دے وچ جے بغیر ارل پرل تشبیہاں تے علامتاں دے ادبی شیرینی
تے مدعا نگاری نوں سامنے رکھیا گیا اے تے ایہدے نال نال
ایس دے وچ راگ دا رنگ وی کوئی گھٹ نہیں۔

ہُن اسی اک بڑی نازک پر بڑی پکی پیڈی گل وَل دھیان کرنے آں۔

پروفیسر قریشی احمد حسین احمد قلعداری۔ جیہڑے ادبی تحقیق نے AUTHORITY دا درجہ رکھدے نیں۔ اوہناں دا خیال اے پئی ایہ اوہ نثر اے جیہڑی اردو نثر دا مُڈھ اے۔ تے انج لگدا اے جویں ایہ لِخی ای اردو دے ساہ نے مخفی گئی اے۔ قریشی صاحب دی ایہ گل بڑی بھارو اے۔ مواعظ دی ساری نثر قواعد دے لحاظ نال اردو نثر معلوم ہوندی اے۔ نہ صرف قواعد دے لحاظ نال بلکہ اکھر دی علاقائی لغت تے گل بات دے اثر نوں کڈھ کے اردو ای اے۔ تے دکن دی ابتدائی اردو وانگوں ایہدے وچ فارسی تے عربی تے ہندی دا رلا دی بہت گھٹ اے۔ تے جے ذرا دھیان نال پڑھیئے تے ایس نثر وچ ہندی آمیزش بالکل ای نہیں۔ پہلا فقرہ ای ہے " بابا سائیں والیاں فرمایا ہے "

ایہدے اردو دی بنیاد ہون دی دلیل اے۔ ایہ اک بڑا دلچسپ تحقیقی موضوع اے تے ایس دیلے ایہدی گل بات دا موقع نہیں مواعظ دی نثر وچ جے کوئی مشکل ہے تے ایہوئی اے پئی ایہدے وچ علاقائی لفظ آجاندے نیں۔ جیہڑے ہر اردو۔ یاں پنجابی والا آدمی سمجھ نہیں سکدا۔ سید شرافت نوشاہی صاحب قبلہ نے حاشیے تے ایسے لفظاں دا فرہنگ تیار کر کے اپنے مُرتب ہون دا پورا پورا ثبوت دے دتا اے

تجمل حسین محلہ بیگم پورہ گجرات

۱۳ ستمبر ۱۹۶۸ء

تعارف

(از قلم جناب مولانا محمد لطیف صاحب قادری نوشاہی بی اے)

خطیب جامع غوثیہ راج گڑھ ۔ لاہور

فقر دی اصطلاح وچ صوفیاں دے چواہاں سلسلیاں نوں بڑا اچّا مقام حاصل اے۔ جنہاں دے ناں ایہ نے۔

" قادریہ • سہروردیہ • چشتیہ • نقشبندیہ "

تے ایہ سارے خاندان کسے نہ کسے طرح قادری سلسلے توں فیض یافتہ نے۔ تے اپنے آپ نوں قادری سہروردی۔ قادری چشتی۔ قادری نقشبندی اکھوان نوں اپنا فخر سمجھدے نے۔ کیوں جے حضرت غوث الثقلین رضی دا ارشاد اے جے میرا قدم سب اولیاء اللہ دیاں گرداناں اُتے ہے۔ تے صحیح وی ایہو گل اے جے حضرت غوث اعظم رضی دی تصدیق دے بغیر کسے شخص نوں ولایت دا درجہ حاصل نہیں ہوندا۔ وارث شاہ ہوراں نے فرمایا ہے ؎

روز حشر دے پیردیاں طالباں نوں تھیں سجڑے ملن گیاں چیریاں نی

باجھ ایس جناب دے بازناہیں لکھ ڈھونڈدے پھرن فقیریاں نی

ایس سلسلے عالیہ قادریہ وچ اک کامل بزرگ حضرت شاہ حاجی محمد نوشہ گنج بخش رح اکبری عہد دے جلیل القدر مشایخ وچوں گذرے ہین۔

جنہاں توں سلسلہ نوشاہیہ چلیا اے۔ اوہ علم تے عرفان دا سرچشمہ تے خدا دے رستے دی طرف ہدایت کرنے والے آفتاب عالم تاب سن۔ اونہاں دا کلام ثقہ تے جوامع الکلم ہے۔ اردو تے پنجابی نظم تے نثر وچ کامل فن والے اُستاد نے۔ اوہ اپنے زمانے وچ ظاہری تے باطنی علماں دے دریائے ناپیداکنار سن۔ اونہاں دا کلام جو ادب دے بہترین جواہر پارے اے، اوس زمانے وچ چھاپے خانے نہ ہونے دی وجہ توں منظر عام تے نہ آ سکیا۔ ساڈے محترم کرم فرما حضرت سید شریف احمد شرافت نوشاہی۔ جو حضرت نوشہ پاکؒ دی اولاد وچوں نے تے فی الواقع بحرالعلوم نے اونہاں اپنے ذاتی کتب خانے۔ تے پنجاب یونیورسٹی لائبریری دیاں قلمی کتاباں وچوں حضور دے چار وعظ جمع کر کے مرتب کیتے نے۔ جو علم ادب دا نادر نمونہ نے۔ تے اوہ ہُن ناظرین دے سامنے ہدیہ پیش کر رہے نے۔ امید اے جے ایس فن والے لوک ایس نوں پڑھ کے تے حضرت نوشہ پاکؒ دی ادبی عظمت دا اعتراف کرن ڈے۔ تے حضرت سید شرافت دی محنت تے کاوش دی وی تحسین کیتیوں بغیر نہ رہ سکن دے۔

میری دعا ہے جے اللہ تعالیٰ حضرت سید شرافت صاحب دی عمر وچ برکت عطا فرماوے تے اونہاں دے علمی ذوق توں استفادہ کرن دی سانوں توفیق بخشے۔ آمین۔

محمد لطیف قادری نوشاہی برقندازی
۸ دسمبر ۱۹۶۸ء

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ط

مقدّمہ

نحمدہ ونصلی علیٰ رسولہ الکریم

شروع توں لے کے اَج تک صوفیائے کرام رحمہم اللہ دینِ حق
دی تبلیغ کردے آئے سن ۔ بعضیاں نے عربی، فارسی وچ ایہ خدمت
کیتی اے ۔ تے بعضیاں نے اپنی بولی یعنی پنجابی زبان وچ وعظ نصیحت
کرکے لوکاں نوں ہدایت دے راہ اُتے لایا اے۔ اینہاں بزرگاں
وچوں اک بلند شخصیت شیخ الاسلام۔ حضرت شاہ حاجی محمد نوشہ
گنج بخش قدس سرہٗ دی اے۔ جنہاں دا جدّی خاندان ساداتِ علوی
پیو دادیوں بزرگی تے نجابت تے ولایت وچ مشہور معروف سی۔
آپ دے باپ حضرت سید حاجی علاؤالدین صاحبؒ نے ست حج
کیتے ہوئے سن ۔ آپ دی مائی صاحبہ دا ناں حضرت بی بی جیونی
صاحبہؒ سی۔ جو مائی رابعہ بصریؒ دے وانگن بڑی پاکباز۔ تے
عابدہ زاہدہ۔ ولیہ کاملہ سان۔ آپ دی پیدائش سلیم شاہ عرف
اسلام شاہ ولد شیر شاہ سوری دے زمانے وچ ۹۵۹ھ وچ اک
چھوٹے جیہے پنڈ گھوگانوالی وچ ہوئی، جو تحصیل پھالیہ وچ اجے
دی موجود اے۔ آپ نے جاگوتارڑاں دے درس وچ حافظ

بڈھا تے حافظ قائم الدین ہوراں توں قرآن مجید حفظ کیتا۔ تے ہور معقول تے منقول علماں وچ دی پوری پوری سند حاصل کیتی۔ تے جدوں جوان ہوئے۔ انتری ۲۹ سال دی عمر وچ قادری سلسلے دے اک مشہور بزرگ حضرت سخی شاہ سلیمان نوریؒ دے ہتھ مبارک تے بیعت دا شرف حاصل کیتا۔ اوہ بزرگ سنہ ۱۰۱۲ھ وچ فوت ہوئے۔ اوہناں دا دربار بھلوال شریف ضلع سرگودھا وچ موجود اے۔

آپ نے تھوڑے عرصے وچ جذبے تے سلوک دے مرتبے طے کرکے خلافت پائی۔ تے اپنے مرشد صاحب دے حکم نال اپنے ارشاد تے ہدایت دی جگہ دریائے جھناں دے پربت والے کنارے تے نوشہرہ تارڑاں نوں مقرر کیتا۔ جو کجھ عرصہ توں پچھے ساہن پال شریف دے ناں تے مشہور ہویا تے اجے تک موجود اے۔ حضرت نوشہ پیرؒ دی وفات شاہجہان بادشاہ دے زمانے وچ ۱۰۶۴ھ وچ ہوئی۔ تے ایسے پنڈ وچ ای دفن ہوئے۔ اجے تیک آپ دی درگاہ شریف ایسے ای جگہ تے خلقت دی زیارت گاہ اے۔

حضرت نوشہ صاحبؒ نے اپنی زندگی خدا دے راہ تے وقف کیتی ہوئی سی۔ جو کوئی آپ دے دروازے تے آیا۔ خالی نہیں گیا آپ نے پنجابی زبان وچ۔ نظم تے نثر وچ اپنی تبلیغ نوں جاری رکھیا اک فرانسیسی مستشرق گارساں دتاسی دے قول دے مطابق آپ دی تبلیغ نال دو لکھ غیر مسلم۔ اسلام دے حلقے وچ آئے۔

آپ دا کلام علم تصوف تے توحید توں علاوہ ادب دے وچ سند منیا جاندا اے۔

آپ دا کلام دو قسم دا اے۔ کجھ اُردو تے کجھ پنجابی۔ اُردو زبان دی نظم دے وچ تے آپ توں پرانا کوئی کلام پنجاب وچ ثابت نہیں ہویا۔ معلوم ہوندا اے جے حافظ محمود شیرانی ہوراں نوں حضرت نوشہ صاحبؒ دے کلام دا پتہ نہیں چلیا تے ناں اوہ پُرانیاں قلمی بیاضاں اوہناں دی نظر توں گذریاں نے۔ جنہاں وچ آپ دا کلام درج سی ایسے واسطے اوہناں نے اپنی کتاب "پنجاب میں اُردو" وچ آپ دا کلام نہیں لکھیا۔

آپ دا پنجابی کلام دوہاں طرح دا پایا جاندا اے۔ نظم دی تے نثر دی۔ نظم تے ہزاراں دی تعداد وچ اشعار موجود نے۔ نثر وچ آپ دے چار وعظ ہتھ لگے نے جو ٹھیٹھ پنجابی نے علاقہ بار دی زبان وچ لکھے ہوئے نے۔ ایس توں پتہ چلدا اے۔ جے اکبر بادشاہ دے زمانے وچ پنجاب دی بولی کس طرح سی۔ تے ہُن تک زبان وچ کتنا فرق پے گیا اے۔

ایہ آپ دے چار وعظ اپنے ذاتی جدّی کتب خانے دی قلمی بیاضاں وچوں تے پنجاب یونیورسٹی لائبریری لاہور دیاں کتاباں دی پڑچول کر دیاں ہویاں لدھے نے۔ ایتھے اوہناں نوں اکٹھا لکھ کے ایہدا ناں "مواعظِ نوشہ پیرؒ" رکھیا اے۔ تے ایس دے اوکھیاں لفظاں دے معنے لغت دیاں کتاباں وچوں ڈھونڈ کے۔ حاشیے اُتے

لکھ دتے نے۔

صراحت دے نال تے کدھرے لکھیا ہویا نہیں ملیا۔ پر ٹکراد ے
نال دو نہہ وجہاں توں معلوم ہوندا اے جے ایہ وعظ تقریباً ۹۹۰ھ
دے وچ لکھے گئے نے۔

پہلی وجہ ایہ ہے جے ۹۸۸ھ وچ (بعمر ۲۹ سال) حضرت نوشہ
صاحبؒ نے حضرت سخی بادشاہؒ دے ہتھ تے بیعت کیتی سی۔ تے
اوسے سال اہی خلافت ارشاد توں مشرف ہوئے سُن۔ تے اوُدوں
ہی مُرشد صاحبؒ دے حکم دے مطابق آپ نے تبلیغ دا سلسلہ جاری
کردتا سی۔ تے ایہ وعظ وی اوسے قریب زمانے دے ای ہوسکدے نے۔

دوجی وجہ ایہ ہے جے آپ نے ایہناں جوہاں وعظاں وچ تصوف
تے توحید دے گہرے مسائل۔ تے ڈونگھے حقائق نوں نہیں چھیڑیا۔
ایتھوں وی ایہ گل ثابت ہوندی اے۔ جے الظاھر عنوان الباطن
دے حکم دے مطابق۔ آپ نے سب توں پہلاں شریعت دے ظاہری
احکام ول ای لوکاں نوں ترغیب دینے دی کوشش کیتی جیتھوں
ایہ ای پتہ چلدا اے جے ایہہ وعظ آپ دے ابتدائی زمانہ دے
ای ہوسکدے نے

آپ دا ایہ طریقہ سی جے اللہ تعالےٰ نوں "سائیں" دے لفظ
نال یاد کردے سان، تے صوفیاں تے حق دیاں طالباں نوں سائیں
والے" یا "سائیں لوک" یا "سیچے" کرکے آکھدے سان۔ تے وعظ دچ

حاضراں نے سُنن والیاں نوں "بابا" کرکے مخاطب کردے سان ۔ تے کِسے دبیلے "بھائی" دی آکھدے سان ۔

اینہاں وعظاں نوں ایہ وی پتہ چلدا اے ۔ جے آپ اپنی تقریر وچ خدا توں ڈرنے ، تے اللہ والیاں دی تابعداری کرنے ۔ تے پرہیز گاری اختیار کرنے ۔ تے دل نوں صاف کرنے ، تے سچ بولنے دیاں نصیحتاں کردے سان ۔ تے تھاؤں تھائیں پیغمبراں دیاں قصیاں دیاں مثالاں دے کے چنگی طرح سمجھان دی کوشش کردے سان ۔

ایس نوں پچھے میں اپنے محسن دوستاں دا بڑا ممنون ہاں ۔ جنہاں نے ایس کتاب دے مرتب کرنے وچ میری امداد کیتی ۔ خاص کرکے ۔

١ ۔ جناب مولانا قاضی عبدالنبی صاحب کوکب ایم اے خطیب جامع تاج شاہ چیمبرلین روڈ ۔ لاہور جنہاں دی وساطت دے نال مینوں پنجاب یونیورسٹی لائبریری لاہور دیاں کتاباں ویکھن دا موقعہ ملیا ۔

٢ ۔ جناب حکیم محمد وسیلے صاحب امرتسری ۔ ایس کتاب دے حاشیہ لکھنے ۔ تے اوکھیاں حرفاں دے معنے لکھنے دے واسطے حکیم صاحب دیاں دونہہ کتاباں نوں میں فائدہ اٹھایا ۔ جنہاں دے ناں ایہ نے

(١) ۔ ہندی لغت اردو ۔ مولفہ راجہ جیسوراؤ ۔ اصغر ردرما (والی سمستان دوم کنڈہ ۱۹۳۸ء مطبوعہ زندہ طلسمات فائن آرٹ پریس ۔

(٢) فیروز اللغات اردو جدید ، مولفہ مولوی فیروز الدین صاحب ،

۳۔ جناب مولانا قریشی احمد حسین صاحب احمد قلعہ داری ایم اے اردو۔
ایم اے فارسی۔ ایم اے عربی، ایم او۔ ایل پروفیسر زمیندار کالج گجرات۔
جنہاں نے ایس کتاب دا بڑا سوہنا پیش لفظ لکھ کے ایس نوں
اُجاگر کر دتا۔

۴۔ جناب پروفیسر تحمل حسین صاحب ایم اے شعبہ انگریزی زمیندار
سائنس کالج گجرات۔
جنہاں نے ایس کتاب دے ادبی رنگ بارے سچیاں موتیاں ورگا
مضمون لکھیا۔

۵۔ جناب مولانا محمد لطیف صاحب قادری نوشاہی برقندازی
خطیب جامع غوثیہ۔ راج گڑھ۔ لاہور
جنہاں نے ایس کتاب نوں بڑی پریت دے نال۔ تے بڑی
کوشش تے خرچ دے نال چھپوا کے شائع کیتا تے حضرت نوشہ گنج بخش رح
دے ایس تبلیغی فیضان نوں عام کر دتا۔

اللہ تعالےٰ ایہناں ساریاں یاراں دوستاں نوں اپنی جناب وچوں
بہت وڈا اجر عطا فرمائے۔ آمین
اُمید اے جے پڑھن والے حضرات ایس نوں فائدہ اٹھا کے ساڈے
حق وچ نیک دُعا کرن توں دریغ نہ کرن دے۔ والسلام

سید شریف احمد شرافت نوشاہی عفا اللہ عنہ
ساکن ساہن پال شریف۔ ضلع گجرات،
۱۴ اپریل ۱۹۶۸ء

پہلا وعظ

بِسمِ اللّٰہِ الرَّحمٰنِ الرَّحِیمِ

•

بابا۔ سائیں[1] والیاں فرمایا ہے۔ جو سائیں[2] خود مختار ہے۔ جو منداؔ[3] ہئیں سو بندہ ہئیں۔ اوہ جویں[4] رکھے تویں[5] رہیئے۔ اوس تے کسے دا حکم ناہیں۔ اوہ سب دا حاکم ہے۔ کون سائیں نوں آکھے ایئوں[6] نہیں تے ایئوں کر۔ تے کون سائیں نوں پُچھے جو ایئوں کیوں کیتو۔ سائیں دا حکم ڈاڈھا[7] ہے۔ کافراں دی جند[8] دُکھیں[9] عذابیں نکلدی ہے مَرداں کئی ارمان[10] دنیا دے کر دے ہِن۔ جندا وتہاں دی جویں کوئی ندی[11] وچ ٹُبی[12] مار کے اپنے آپ نوں لوکائے[13]۔ تویں لُوں[14] لُوں

---

[1] سائیں والے = اہل اللہ۔ اللہ والے ۱۲ [2] سائیں = خدا تعالیٰ۔ مالک (ہندی لغت اُردو) [3] جو مندا = جو مانتا ہے ۱۲ [4] جویں = جس طرح ۱۲ [5] تویں = اُسی طرح ۱۲ [6] ایئوں = اس طرح ۱۲ [7] ڈاڈھا = غالب ہے ۱۲ [8] جند = جان۔ رُوح (فیروز اللغات) [9] دُکھیں = تکلیفوں سے ۱۲ [10] ارمان = تمنا۔ حسرت۔ افسوس (فیروز اللغات اُردو جدید) [11] ندی = بہتا ہوا پانی۔ رود (ہندی لغت اُردو) چھوٹا دریا۔ نہر۔ نالہ (فیروز اللغات اُردو جدید) [12] ٹُبی = غوطہ ۱۲ [13] لوکائے = چھپائے ۱۲ [14] لُوں = بال۔ مسام۔ ۱۲

شرافت

دے ہیٹھ[1]۔ تے نَونہہ[2] نونہہ دے ہیٹھ۔ تے کئی کوٹھڑیاں[3] دے وچ ڈر دی چھپدی[4] لکدی بھردی ہے۔ پر ملک الموت اوس دی ٹُہی نال ٹُہی کھائے کے جاہ اپڑ[5] دا ہے۔ تاں[6] تے وڈا عذاب ہویا۔ تے مومناں دی جند خوشی نال سوکھی[7] سُکھالی[8] نکل کے اپنے اصلی دلیس[9] مقام نوں جا پہنچدی ہے۔ کیوں جو اوہ تاں دُنیا دی عاشق مشتاق ناہیں پھتول بندھاں[10] توں چھُٹ[11] ہوندے ہین۔ پر دلیوں[12] عرط دلیس پہنچدے ہین۔ وطن دی خوشی نال، پل[13] ڈھِل[14] لاوندے ناہیں۔ تاں تے مومناں دی رُوح

---

[1] ہیٹھ = یعنی تلے۔ نیچے زیر (ہندی لغت اردو) [2] نونہہ = ناخن ۱۲ [3] کوٹھڑی یعنی کمرہ (فیروز اللغات اردو جدید) [4] لکنا = یعنی چھپنا (فیروز اللغات) پوشیدہ ہونا (ہندی لغت اردو) لکدی یعنی چھپدی ۱۲ [5] اپڑ دا = یعنی پہنچتا ہے ۱۲ [6] تاں یعنی تب [7] سوکھیہ = آرام۔ خوشی (ہندی لغت اردو) [8] سکھالی = آرام کے ساتھ [9] دلیس = ملک۔ وطن۔ (فیروز اللغات اردو جدید) دیار۔ کشور۔ ولایت۔ مقام۔ سمت۔ جانب ۱۲ (ہندی لغت اردو) [10] بندھ = سفر ۱۲ [11] چھٹ = چھوٹا ہوا۔ علیحدہ۔ جدا۔ مستثنیٰ (فیروز اللغات اردو جدید) یعنی خلاصی پا جاتے ہیں ۱۲ [12] پردیس = بدلیش، ملک بیگانہ۔ دیار غریب (ہندی لغت اردو) دوسرا ملک (فیروز اللغات اردو جدید) [13] پل = گھڑی کا ساٹھواں حصہ۔ منٹ۔ دم۔ آن۔ لمحہ۔ پلک (ہندی لغت اردو) پلک جھپکانے کا وقفہ۔ سیکنڈ (فیروز اللغات اردو جدید) [14] ڈھِل = تاخیر دیر ۱۲

(شرافت)

واسطے ملائک تسبیحاں کردے عرشوں اُتر کے آگا[1] لیندے ہین تے بہشت
لے جاوندے ہین۔ واہ واہ طالع بخت تنہاں دے جنہاں نوں ایڈا[2]
آدر[3] ملدا ہے۔

بابا۔ فرشتے تاں ایس دُنیا دے کماں سنوارن[4] نوں کئی بے انت[5]
درگاہوں مقرر کیتے ہوئے ہیں۔ جو کم کارنُبدا[6] تے سُورد[7] وا ہے سو ملائک
کردے ہین۔ مارن تے پھیر جوا[8] ون[9] ایہ بھی حکم نال ہوندا ہے۔ حساب
عملاں دا تے جزائیں ایہ بھی امر نال ہے۔

---

[1] آگا = پیش۔ سامنا (فیروز اللغات اردو جدید) استقبال ۱۲ [2] ایڈا = اتنا۔ اسقدر ۱۲ [3] آدر = عزت (فیروز اللغات اردو جدید) تعظیم۔ حرمت۔ قدر و منزلت احترام۔ خاطر مدارات۔ توقیر۔ آؤ بھگت۔ تواضع (ہندی لغت) [4] سنوارن یعنی سنوارنے ۱۲ [5] بے انت = یعنی بے شمار ۱۲ [6] بُندا = بنتا۔ یا بن جانا۔ تیار ہونا۔ درست ہونا۔ تصنیف و تالیف ہونا۔ ایجاد ہونا۔ مکمل ہونا۔ اتفاق ہونا۔ موقع پڑنا۔ ہونا۔ سنورنا۔ قائم رہنا۔ سلامت رہنا۔ کام بننا۔ تعمیر ہونا۔ امیر ہونا خوش ذائقہ ہونا۔ صلح ہونا۔ آراستہ ہونا کسی درجہ پہ پہنچنا۔ حاصل ہونا۔ احمق بننا۔ بھیس بدلنا۔ موقع ملنا، تکلف کرنا۔ (فیروز اللغات اردو جدید) [7] سُوردا = سنورتا ہے ۱۲ [8] ادنا ۱۲ [9] جلانا۔ زندہ کرنا ۱۲

(رستہ افت)

بابا۔ ہک پھوکا[1] اسرافیل دا بناوٹ[2] دے ڈھاہن[3] والا۔ جیوندیاں ڈے مارن والا ہے۔ تے دوجا پھوکا ڈھٹھے اُسارن[4] والا تے موئے جاون والا ہے۔ ایہ بھی سبھو حکم نال ہے۔

پر بابا۔ ہر حال تے ہر ویلے سچ چنگا رفیق[5] ہے۔ کوڑ[6] مندا[7] ساتھی[8] ہے۔ کوڑیاں دا دل اوڑک دھکسی[9] تے دھڑکسی[10] الکھیں ہیٹھاں[11] ہوسن۔ دہشت[12] ڈاڈھی پوسی نے سخت پشیمان[13] ہوسن۔

---

[1] پھوکا = پھونک۔ نفخ صور۔ ۱۲ پھونک، وہ ہوا جو منہ کے ذریعے سے زور سے نکالیں۔ سانس۔ روح۔ دم دعا۔ وغیرہ (فیروز اللغات اردو جدید) [2] بناوٹ = عمارت بنی ہوئی۔ بناوٹ، ساخت۔ تصنع۔ دکھاوا۔ سخن سازی۔ جھوٹ۔ مکر و فریب (فیروز اللغات اردو جدید) [3] گرانے والا۔ ۱۲ [4] تعمیر کرنیوالا۔ ۱۲۔ اُسارا۔ چھپر۔ سائبان جو خس یا سفال سے بنا ہو۔ ڈیوڑھی۔ نکلنے کا راستہ۔ برآمدہ (سندھی لغت۔ فیروز اللغات) [5] رفیق = دوست ۱۲ [6] کوڑ = جوٹھ ۱۲۔ کوڑھ، احمق (فیروز اللغات اردو جدید) [7] مندا = مدہم۔ سستا۔ بے رونق۔ سست (فیروز اللغات اردو جدید) مند۔ آسی۔ دھیما۔ ٹھنڈا۔ برا۔ ناقص۔ کم۔ سست۔ کاہل۔ ڈھیلا۔ پتلا۔ گند۔ احمق۔ ہیچ۔ بدقسمت (سندھی لغت اردو) [8] ساتھی = ہمراہی (فیروز اللغات اردو جدید) [9] ڈرجائے گا ۱۲ [10] دھڑکن = بیقراری ۱۲ دھڑکنا بیقرار ہونا۔ خوف کھانا ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [11] نیچے ۱۲ [12] دہشت = ڈر (فیروز اللغات اردو) [13] پشیمان = شرمندہ۔ پچھتانے والا۔ (فیروز اللغات اردو جدید)

قادر دی قُدرت اگے اَوکھ[1] کائی ناہیں۔ حکم دے جاری ہون نوں ڈیرم[2] نہیں لگدی۔

بابا۔ ابہت[3] نبہت[4] سارے اسرافیل دا عُہدہ ہے۔ نتے اگے بھی وڈے کافر مُنکر خدا دے ہوئے ہین۔ تے خدا والیاں بیچیاں نوں اوہناں ناہیں مُنیاں نتے دُکھ[5] پیا دتا ہے۔ پر اوڑک[6] سچ نوں جیت[7] نتے کوڑ نوں ہار[8] ہوندی رہی ہے۔ جویں حضرت مُوسےٰ (علیہ السلام) جاں وادی مقدس[9] نوں سدھائے[10]۔ تاں آواز ہویا جو اے موسےٰ (علیک السلام) توں فرعون وَل جاہ تے اوس نوں سچ آکھ جو اوہ کُوڑی دُنیا دی مستی وچ آئے۔ گے اساتھوں[11] پھر گیا ہے[12]، تے آپ نوں خدا آکھن[13] اکھاون لگا ہے۔

---

[1] اوکھ = مشکل ۱۲ [2] ڈیرم = دیر [3] اَبہت = ایسی شئے جس کا کوئی وجود نہ ہو۔ معدوم۔ غیر موجود۔ غیر حاضر۔ (ہندی لغت اردو) [4] نبہت = نامعلوم۔ ۱۲ [5] دُکھ = تکلیف۔ کلفت۔ (ہندی لغت اردو) [6] آخر ۱۲ [7] جیت = فتح۔ ظفر (ہندی لغت) جیت۔ فتح۔ فائدہ۔ غلبہ۔ برتری (فیروز اللغات اُردو جدید) [8] ہار = شکست۔ نکان (فیروز اللغات اُردو جدید) [9] وادی مقدس = یعنی وادی ایمن ۱۲ [10] سدھائے = یعنی گئے۔ سدھارے ۱۲۔ سدھارنا = رخصت ہونا۔ (فیروز اللغات اُردو جدید) سدھارنا۔ جانا۔ رخصت ہونا۔ روانہ ہونا۔ (ہندی لغت اُردو) [11] اساتھوں۔ ہم سے۔ ۱۲۔ [12] پھر گیا ہے = منحرف ہوگیا ہے۔ ۱۲۔ [13] آکھن اکھاون = یعنی کہنے کہانے لگا ہے۔ ۱۲۔

(شرافت)

سچ[1] تھوں گھس[2] کے کوڑ نوں اختیار کر لیا ہئیں۔ تاں اے موسےٰ
(علیک السلام) پہلے توں آکھ فرعون نوں جو تیری خوشی کفر تھوں پاک
ہووَن وِچ ہے۔ تینوں سچی واٹ[3] سائیں دل سمجھاوَن[4] والی وکھالاں۔
تاں توں کوڑ تھوں سنگیں[5]۔ تے سائیں تھوں ڈریں۔ تے ہک اللہ سچیا
صحیح کرمنتیں۔ سو اللہ جو سبھسے[6] دا ہکو سانجھا[7] ہے۔ تاں حضرت موسےٰ
(علیہ السلام) سجے ہتھ[8] وچ عصا پکڑ کے فرعون دل گئے۔ تے معجزہ
عصا والا وکھالیونے۔ تے حق دے راہ وَل سدیونے۔ پر فرعون نے
حضرت موسےٰ (علیہ السلام) نوں جھوٹھا لیا[9] تے ناں منّیاں۔ توڑے[10] دل
وچ ڈریا تے دھسکیا[11]۔ تاں تے حضرت موسےٰ (علیہ السلام) وتوں پٹھ[12] کر کے

---

[1] سچ تھوں = یعنی سچ سے ۱۲ [2] گھس کے = قبول کر۔ چھوڑ کر ۱۲ [3] واٹ = راستہ۔ عمارت۔ منڈپ (ہندی لغت اردو) [4] سمجھاون = سمجھانا۔ بتانا۔ (فیروز اللغات اردو جدید) سمجھانا۔ دکھانا۔ سمجھانا (ہندی لغت اردو) [5] سنگیں = شرم کھائے۔ رک جائے ۱۲ [6] سبھسے دا = سب کا ۱۲۔ [7] سانجھا = مشترک ۱۲۔ سانجھ شام۔ ویتی (فیروز اللغات اردو جدید) [8] سجے ہتھ = دایاں ہاتھ ۱۲۔ سجا۔ داہنا
فیروز اللغات اردو جدید)۔

[9] جھوٹھا لیا = یعنی تکذیب کی۔ جھوٹھانا ۱۲۔ [10] توڑے = اگرچہ
خواہ ۱۲ [11] دھسکیا = ڈر گیا۔ خوف زدہ ہوا ۔۱۲۔ [12] پٹھ = یعنی
پشت ۔۱۲۔

(شرافت)

مُڑ[1] گیا۔ تے ساحراں[2] دے اکٹھے[3] کرن دے آہر[4] لگا تے سدّ[5] کیتوس۔ جو سارے جہناں لشکراں[6] مصاحباں[7] سنے[8] آئے۔ ہکٹھے[9] ہوئے۔ جاں سبھا[10] فرعون دے کول[11] آ اکٹھے ہوئے۔ تاں اُچّی بول آکھیوس۔ جو ”میں سائیں وڈا تُساڈا ہاں۔[12] میں تھوں[13] ہور وڈا اُتے کوئی ناہیں۔ ایہ گل[14] حضرت موسےٰ علیہ السلام فرعون نے اپنے لوکاں نوں سنائی کے ساحراں نوں مقابل حضرت موسےٰ (علیہ السلام) دے کیتوس۔ تِس[15] ویلے خدا نے نوں جلال[16] آیا۔ تے دنیا آخرت وچ فرعون نوں آل اہل[17] سنے خراب کیتا۔ ستر لکھ کافراں فرعون دریا وچ غرق کر ماریا۔ تے اودے پانی وچ

---

[1] مُڑ گیا = پھر گیا ۱۲ مُڑنا۔ بل کھانا۔ لوٹنا (فیروز اللغات اُردو جدید) [2] ساحر = جادوگر۔ (فیروز اللغات اُردو جدید) [3] اکٹھا = یکجا۔ ایک ساتھ۔ فراہم (فیروز اللغات اُردو جدید) [4] آہر = کوشش۔ تدارک ۱۲ [5] سدّ = آواز۔ بلانا۔ دعوت ۱۲ [6] لشکر = فوج بھیڑ بھاڑ۔ چھاؤنی۔ کیمپ ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) [7] مصاحب = ساتھی۔ ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) [8] سنے = معہ۔ سمیت ۱۲ [9] ہکٹھے = اکٹھے ۱۲۔

[10] سبھا = یعنی سب۔ تمام۔ پورا۔ (فیروز اللغات اُردو جدید)۔

[11] کول = پاس ۱۲ [12] میں سائیں وڈا تساڈا ہاں = یعنی اَنَا رَبُّکُمُ الْاَعْلٰی!

[13] میں تھوں = مجھ سے ۱۲ [14] گل = بات ۱۲ [15] تِس ویلے = اُس وقت ۱۲۔ [16] جلال = بزرگی۔ شان و شوکت۔ رعب داب۔ غصہ تیزی۔ سختی۔ ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید)

[17] آل اہل = قوم۔ خویش قبیلہ۔ تابعدار۔ پیروکار ۱۲ (شرافت)

اگ[1] دے عذاب نوں ڈھویا۔
تاں بابا۔ ایہ گلاں اگلیاں سُنیاں سچیاں نوں تسلّی تے دھیرج[2]
ہوندی ہے۔ جو سائیں[3] سچا۔ سچیاں[4] دی واہر[5] کردا آیا ہے۔ سنے
کوڑیاں[6] نوں ڈرکا[7] ہے۔ جو متاں[8] کفر تھوں سنگن۔ تے ایمان قبول کرن۔
بابا لوکو! آسمان ول تکو[9]۔ ویکھو جو کیہے ڈاڈھے[10] اچے[11] موکلے[12]
خالق خلقے ہیں۔ تے تو ساڈوں کویں ایہناں وچ زمین اُتے دسیا ہے
سائیں اوا[13]نے ڈاڈھیاں تھوں ڈاڈھے۔ وڈیاں تھوں وڈے ہین۔

---

[1] فَاَخَذْنٰهُ وَجُنُوْدَهٗ فَنَبَذْنٰهُمْ فِى الْيَمِّ (۲۸/۴۰) وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُوْٓءُ الْعَذَابِ۔ اَلنَّارُ يُعْرَضُوْنَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَّعَشِيًّا (۴۰/۴۵-۴۶)، [2] دھیرج = ہمت۔ جرات۔ برداشت۔ صبر۔ ثابت قدمی۔ استقلال۔ دلیری۔ بہادری۔ شجاعت (ہندی لغت اردو) دھیرج۔ متعدی۔ مضبوطی (فیروز اللغات اردو جدید) [3] سائیں سچا = حق تعالے [4] سچیاں = صادقین ۱۲ [5] واہر = مدد ۱۲ [6] کوڑیاں = جھوٹے ۱۲ [7] ڈرکا = جھڑک۔ تہدید ۱۲ ڈرکنا۔ دھاڑنا۔ (فیروز اللغات اردو جدید) [8] متاں = شاید کہ ۱۲ [9] تکو یعنی دیکھو۔ ۱۲ تکنا، دیکھنا۔ گھورنا۔ (فیروز اللغات اردو جدید) [10] ڈاڈھے = سخت ۱۲ [11] اچے = بلند۔ ۱۲۔ اُچا۔ اونچا۔ بلند۔ اعلے۔ بڑا۔ بھاری۔ معزز۔ لمبا۔ افضل۔ بالا۔ (ہندی لغت اردو) ۱۲ [12] موکلے = فراخ۔ کھلے۔ وسیع ۱۲ [13] اوانے = کاروبار۔ اپانا۔ بونا۔ نصب کرنا۔ اُگانا (ہندی لغت اردو) (شرافت)

بابا۔ آکھدے ہین جو آسمان پہلا ۔ زمین ہتھوں پنج سے ورہے دے راہ تے اُچا ہے۔ تے ٹُھلّھ[1] بھی اوس دا ایڈائی ہے۔ تے دُوجے آسمان وِچ مُڑ ایویں پنج سے ورہے دا راہ بندھ ہے۔ اگے اُتے ایویں ایویں جاپے[2]۔

پُہ بابا۔ آسماناں وِچ کدیں[3] چھن[4] گرلکھ[5] نہیں ہوئی۔ سَنگھدے[6] تے بھَوْر[7] کر بھی نہیں کجھ پوندا۔

بابا۔ کوئی[8] رات وَل ویکھو جو کویں سارے جہان نوں کلوہیر[9] کر لیندی ہے۔ تے سُکھ[10] سواندی ہے۔ تے دِن وَتوں ویکھو جو روشنائی کرکے سبھسے نوں کم دھندے[11] لاوندا ہے ۔ تے بھوئیں[12] وَل دیکھو۔ جو کویں قدرت نال وچھائی[13] بکھری[14] ہے۔ تے چشمے ، نہراں ، کھوہ[15] ۔ کویں پیدا کیتے ہین

---

[1] ٹُھلّھ = موٹائی ۱۲ [2] جاپے = معلوم ہو۔ ۱۲ [3] کدیں = کبھی ۱۲

[4] چھن = سوراخ ۱۲۔ چھنّا۔ ٹوٹا ہوا۔ شکستہ۔ ٹکڑے کیا ہوا۔ حصّہ کیا ہوا۔ (ہندی لغت اردو) [5] گرلکھ = سوراخ ۱۲ [6] سنگھدے۔ نامعلوم۔

[7] بھوّر کر۔ چرا ہو کر [8] کویں = کیسے۔ کس طرح ۱۲ [9] کلوہیر = اندھیرا۔ سیاہ۔ گھیر لینا۔ ۱۲

[10] سُکھ = آرام (فیروز اللغات اردو جدید) سُکھ سُکھّم۔ آرام و راحت۔ تندرستی۔ امن تسلّی۔ آسائش۔ چین۔ خوشی۔ قناعت۔ فارغ البالی (ہندی لغت اردو) [11] دھندا = کام کاج مصروفیت۔ (فیروز اللغات اردو جدید) [12] بھوئیں = زمین۔ بھون۔ دُنیا جہان۔ عالم پانی۔ بہشت۔ آفرینش۔ کرۂ ارض۔ زمین۔ آدمی۔ ذی روح مخلوقات ۱۲ (ہندی لغت اردو)

[13] وچھائی = بچھائی ۱۲ [14] بکھری۔ بکھرنا۔ پراگندہ ہونا۔ پریشان ہونا۔ بھر بھرا ہونا۔ گرپڑنا الٹ جانا۔ سہنا۔ (فیروز اللغات اردو جدید) [15] کھوہ ۔ کنواں ۱۲ (شرافت)

تے پانی پاک پاکیزہ کڈھیا ہے۔ تے جہڑا ڈنگراں[1]۔ ڈھوراں[2]، دھتراں[3]

مرہوآں[4] ۔ ماھنوآں[5]، پکھیاں[6] دا اَن[7]، گھاہ[8]، ساگ، پھل، پھول اُگایا ہے

بابا۔ پہاڑاں۔ پربتاں[9] ۔ رُوہاں[10] سِکھراں[11] ول ویکھو جو کیہے ۔

ڈاڈھے بھوئیں نے کہو رٹھہرائے ہیں ۔ جو زمین دھوڈا لرزہ ناہیں کھاوندے

پر بابا۔ جو کجھ سائیں بنایا ہے ۔ سوتاں تساڈے بھلے[12]، نفعے

فائدے واسطے کیتا ہے۔ تے تساڈے دھتراں کان[13] بنایا ہے۔ ایہ احسان

---

[1] ڈنگر = مویشی ۱۲ [2] ڈھور = گائے وغیرہ۔ چوپایہ، جانور (ہندی لغت اُردو)

ڈھور = مویشی (فیروز اللغات اُردو جدید) [3] دھتر = باربردار ۱۲۔ جہاز۔ کشتی۔

(ہندی لغت اُردو) [4] مرہوآں = بھینسیں ۱۲ [5] ماھنوں۔ یعنی مانو۔ انسان۔ بشر

(ہندی لغت اُردو) [6] پکھی یعنی پنکھی = پردار۔ پرندہ۔ طائر۔ (ہندی لغت اُردو)

پنکھی = ایک قسم کی چڑیا۔ (فیروز اللغات اُردو جدید) [7] اَنّ ۔ بھوجن ۔ کھانا ۔ غذا۔

خوراک۔ خورش۔ اناج۔ غلہ۔ ازوقہ۔ خصوصاً پکے ہوئے چاول ۔ (ہندی لغت اُردو)

اَنّ = غلہ۔ غذا (فیروز اللغات اُردو جدید) [8] گھاہ = گھاس۔ ۱۲ [9] پربت۔ پہاڑ۔

کوہ۔ جبل۔ (ہندی لغت اُردو) پربت = پہاڑ۔ مشکل۔ کٹھن (فیروز اللغات اُردو جدید)

[10] رُدھاں۔ رُدھی۔ سرسبزی روئیدگی (ہندی لغت اُردو) [11] سِکھراں = سِکھر

پہاڑ کی چوٹی۔ قلہ کوہ ۔ سرا۔ طرّہ۔ سرتاج۔ کسی چیز کی اونچائی ۔ مندروں کے اُوپر کا گنبد۔

[12] بھلے = بھلا کی جمع ۔ اچھے (فیروز اللغات اُردو جدید) [13] کان یعنی کارن = سبب

باعث ۔ موجب ۔ وجہ ۔ لئے ۔ موقع ۔ ذریعہ۔ فعل۔ بنیاد۔ دلیل ۔ واسطہ ۔ علت ۔

(ہندی لغت اُردو) کارن = سبب ۔ خاطر۔ (فیروز اللغات اُردو جدید)

سائیں دے جانوں[1] تے منو[2] ناں تے باباجاں ڈاڈھا ہَول[3] وڈا قیامت دا آ دسی[4]۔ تداں[5] کجھ ناں ہوئے سنگسی وڈے میدان وچ سب کوئی آکھڑ دوسی[6] مرکے جیوسی[7]۔ کیتے دا پھل لے کھاوسی[8]۔ تس ویلے ہتھ کجھ ناں آوسی۔ کیتا اگے آوسی۔ جنہاں ذرہ دوڑ بھلیاباں[9] کیتیاں ہین۔ سے[10] خوشی ہوسن۔ تے جنہاں ذرہ دوڑ منیدیاباں[11] کیتیاں ہین سے افسوس کرسن۔

بابا۔ تس دن[12] دوزخ پدھرا[13] نکل پوسی[14]۔ تے سب کوئی دیکھسی[15]۔ تے بہشت بھی ظاہر باہر ہوسی[16]۔ تاتے جنہاں سائیں تھوں منہ موڑیا[17] ہوسی تے آکھیا ہوسی، جو میاں ہن تاں دنیا واہ واہ ہے جو کریئے سو کریئے۔ اگلی گل[18] نوں کوان جانے؟ سے مقرر دوزخ سڑسن[19] تے نت اوتھے رہسن[20]۔ تے جنہاں

---

[1] جانوں = معلوم کرو ۱۲ [2] منو = مان لو ۱۲ [3] ہَول = ڈر۔ ہیبت ۱۲ [4] آوسی = آئے گا ۱۲ [5] تداں = تب ۱۲ [6] کھڑدوسی = کھڑا رہنا۔ ٹھہرا رہنا۔ استادہ رہنا۔ منتظر رہنا (فیروز اللغات اردو جدید) [7] جیوسی = جئے گا ۱۲ [8] کھاوسی = کھائے گا۔

[9] بھلیاباں۔ یعنی بھلاباں .... بھلائی۔ نیکی۔ بہتری۔ خیرخواہی فائدہ حسن سلوک۔ احسان (فیروز اللغات اردو جدید) [10] سے یعنی سو۔ وہ ۱۲

[11] منیدیاباں = برائیاں ۱۲ [12] تسدن = اس روز ۱۲ [13] پدھرا = ظاہر۔ سامنے ۱۲ [14] پوسی = پڑے گا ۱۲ [15] دیکھسی = دیکھے گا ۱۲ [16] ہوسی = ہوگا۔

[17] منہ موڑیا = منہ پھیرا ۱۲ [18] اگلی گل = آنے والی بات ۱۲ ۔ اگلاء آئندہ وقت پیش رو ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [19] سڑسن = جلیں گے [20] رہسن = رہیں گے۔ ۱۲

سائیں دا خوف ڈر کر کے نفس نوں بُریاں خواہشاں تھوں ہٹکیا[1] ہوڑیا[2]۔ تے اللہ اتے اللہ والیاں دا ادب کیتا۔ سے بہشت پوسن[3]۔ تے نت اوکھے[6] رہسن۔

بُرا باجے کوئی پچھے جو اوہ ساعت[4] کداں[5] ہوسی۔ تاں آکھئے جو سوا اوکھا ویلا[7] گجھا[8] ٹکیا[9] ہوبا ہے۔ کسے نوں خبر ناہیں۔ جوبں موت دا ویلا چھپیا[10] ہویا ہے۔ اللہ باجھ ہور کوئی جاندا ناہیں

بابا! سائیں لوک[11]۔ سائیں دے مناون۔ بھلائی دے کراون[12] آندے ہن اینہاں نوں ہور کسے کم دی غرض[13] ناہیں۔ قصے کہانیاں، بیفائدیاں نال اینہاں نوں کی۔ جو آکھن قیامت کدوں[14] ہوسی۔ جدوں[15]

---

[1] ہٹکیا = روکا۔ [2] ہوڑیا = روکا ۱۲ [3] پوسن = پڑیں گے ۱۲ [4] ساعت = قیامت، گھڑی۔ گھنٹہ (فیروز اللغات اُردو جدید) [5] کداں یعنی کد۔ کب۔ کس وقت کدام وقت ۱۲ (ہندی لغت اُردو) [6] اوکھا = مشکل۔ تنگ۔ تکلیف والا ۱۲۔ [7] ویلا = وقت۔ موسم۔ موقع۔ رات اور دن کا چھٹا بیسواں حصہ۔ گھنٹہ ۱۲ (ہندی لغت اُردو) [8] گجھا = پوشیدہ ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) [9] ٹکیا = مخفی۔ لکنا۔ چھپنا (فیروز اللغات اُردو جدید) لکنا۔ چھپنا۔ پوشیدہ ہونا۔ (ہندی لغت اُردو) [10] چھپیا۔ یعنی چھپا۔ پوشیدہ نامعلوم ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [11] سائیں لوک = اللہ والے۔ درویش ۱۲ [12] کراون = کرانے ۱۲ [13] غرض = مطلب۔ حاجت۔ ارادہ۔ ضرورت۔ حاصل کلام (فیروز اللغات اُردو جدید) [14] کدوں = کب ۱۲ [15] جدوں یعنی جد۔ جب۔ جلیا۔ جبکہ۔ جس وقت کہ۔ لحظہ

ہوسی تندوں[1] ہوسی ۔ نساں[2] چنگیائی[3] کرد۔ تے سائیں کھتوں ڈرو۔ کلمہ سچ دا پڑھو[4]۔

بابا! قیامت جاں اچن چیت[5] اچگھت[6] آوسی۔ تاں لوک آکھسن[7] بابو اساں تاں کجھ جھترا[8] قبر وچ ناں کیتا۔ ایہ تاں سیال[9] دے تھیلے پھروانگیں[10]۔ کہ[11] ہاڑ دے بھلک[12] وانگیں[13] وہلا اویں[14] وہلے گیا۔

بابا لوکو! دنیا ساری ہک ساعت وانگ[15] ہے۔ اس دے کوڑے[16] مزے کجھ ناہیں۔ اوڑک قیامت نوں سب کجھ معلوم ہو جاسی۔ سچ کوڑ نکھرے ہوسن۔ تاں تے نت[17] دا بھلا[18] لوچیئے[19]۔ ودیں ذہم دی

---

[1] تندوں = تب (فیروز اللغات اردو جدید) [2] نساں = تم ۱۲ [3] چنگیائی = نیکی۔ چنگا ۔ اچھا۔ تندرست ۔ طاقتور۔ سورما (فیروز اللغات اردو جدید) [4] پڑھو۔ پڑھو

[5] اچن چیت = اچانک۔ ناگہاں ۱۲ [6] اچگھت = اچانک ۔ ۱۲ [7] آکھسن = کہیں گے ۱۲ [8] جھترا = آرام۔ توشہ۔ زاد ۱۲ [9] سیال ۱۲ یعنی سیالا۔ جاڑا ۱۲ فیروز اللغات اردو جدید) [10] وانگیں = طرح جیسا ۱۲ [11] کہ بمعنی یا ۔ ۱۲

[12] بھلک = صبح۔ فردا۔ کل ۱۲ [13] اویں = جلدی۔ فوراً ۱۲ [14] وہ گیا۔ جاتا رہا ۱۲ [15] وانگ = طرح ۱۲ [16] کوڑے مزے ۔ جھوٹی لذتیں ۱۲ [17] نت ۔ روز۔ روز روزانہ ۔ ہمیشہ۔ ہمارہ ۔ متواتر۔ یکساں ۔ لگاتار ۔ مسلسل۔ روزمرہ ۔ جاودان ۔ دوام مدام ۔ دائم ۔ راست ہمیشگی ۱۲ (ہندی لغت اردو) نت = ہمیشہ ہر روز (فیروز اللغات اردو جدید) [18] بھلا = بہتری۔ نیکی ۱۲ [19] لوچیئے = دیکھئے ۱۲ ۔ لوچن = آنکھ ۔ چشم ۔ عین ۱۲ (ہندی لغت اردو) لوچن = آنکھ ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) (شراکت)

لذت آونی[1] جاونی اوپری[2] ہے۔ جویں حضرت موسےٰ (علیہ السلام) دا آکھیا جاں فرعون ناں منیاں تے ڈُب[3] مویا۔ تاں پشتاناں[4]۔ پر ہوون والی گل ہوئے گئی۔ حضرت موسےٰ (علیہ السلام) دا عصا وڈے معجزے نال آہا۔ رات ویلے دو مَیں شاخاں لبانگی[5] دیاں مشعلاں وانگ بلدیاں[6] آہیاں۔ نے کھوہ بھتیں پانی رَسّی[7] بوکے[8] باجھ کڈھ لیاوندا آہا۔ تے مسافری وچ بھار[9] چاپئے[10] نبھاہندا[11] آہا۔ تے جنتھے جنگل پہاڑیں پانی ناں ہوندا۔ بھویں تے ماریاں گھوڑیاں۔ تے پتھر تے ماریاں چشمے پانی دے پھٹائے[12] کڈھدا تے نکھڑ[13] وے ویلے بھوئیں گڈیاں[14] ہویاں درخت

---

[1] آونی جاونی = آنے جانے والی ۱۲ [2] اوپری = ظاہری۔ دکھاوے کی۔ اجنبی۔ غیر۔ بالائی۔ ناموزوں ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [3] ڈُب مویا = غرق ہوگیا ۱۲ [4] پشتاناں = یعنی پچھتانا۔ افسوس کرنا۔ پشیمان ہونا۔ ۱۲ پچھتاوا۔ حسرت۔ افسوس شرم۔ ندامت۔ پشیمانی ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [5] لبانگی = مشعل بردار کو کہتے ہیں [6] بلدیاں = روشن ہوئیں۔ جلتیں ۱۲ [7] رسّی = للج

---

[8] بوکے = بوکا یعنی ڈول ۱۲ [9] بھار = بوجھ۔ وزن۔ گرانی۔ ذمہ داری (ہندی لغت اردو) بھار۔ وزن۔ بوجھ۔ ناگوار ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [10] چاء = اٹھا [11] نبھاہندا۔ منزل تک پہنچاتا۔ [12] پھٹائے کڈھدا = جاری کر دیتا۔ ۱۲ پھٹ نادر۔ عجیب۔ الگ۔ جدا۔ طاق ۱۲ (ہندی لغت اردو) [13] نکھڑ = پھوک ۱۲ [14] گڈیاں = گاڑ دینے سے ۔۱۲۔

(شرافت)

میوہ دار ہونے لے میوہ کھواندا[1] ۔ تے ایویں[2] ہی جو کم حضرت موسےٰ (علیہ السلام) لاٹھی کنوں منگدا آہا۔ سو کجھ نکل آوندا سی۔ تے اوہ لاٹھی بکریاں حضرت موسےٰ (علیہ السلام) دیاں بھی چراوندی[3]۔ جے کوئی ایبہ غیر[4] آدمی کہ ہو، کائی بلاء، ایتھے دل منہ کر دی۔ تاں لاٹھی بکریاں نوں تراہ[5] لے جاوندی۔ تے جو کوئی دشمن حضرت موسےٰ (علیہ السلام) دا قصد کردا۔ توڑے سپ۔ وٹھوہاں[6]۔ شیر بگھیاڑ کہ کوئی ویری[7] آدمی ہوندا تاں لاٹھی اوس نوں جھاڑ دی[8]۔

---

[1] کھواندا = کھلاتا ۱۲ [2] ایویں = اسی طرح۔ ایسا ہی ۱۲ [3] چراوندی۔ چراتی ۱۲ [4] ایبہ غیر آدمی = اجنبی شخص ۱۲ ایرے غیرے = اغیار ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [5] تراہ = بچاؤ۔ رحمت۔ حفاظت ۱۲ (ہندی لغت اردو) مطلب یہ کہ بچا کر ۱۲ [6] وٹھوہاں = اٹھوہاں۔ کژدم۔ بچھو ۱۲ [7] ویری۔ دشمن عدو۔ ۱۲ (ہندی لغت اردو) [8] جھاڑ دی = بھگا دیتی ۱۲ جھاڑنا۔ جھٹکنا بھٹکنا۔ مارنا۔ سرزنش کرنا وغیرہ۔ (فیروز اللغات اردو جدید)

(شرافت)

(۲) دوجا وعظ

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بابا! جو کوئی نت مندائی[۱] کردا ہے۔ تس دے[۲] ہاوں[۳] تے وساری[۴] دا کٹ[۵] ہو کے ودھدے ودھدے[۶] بجھ جاوندا[۷] ہے۔ تے ہاوں کالا[۸] کر دیندا ہے۔ پر[۹] کٹ گھناں[۱۰] تاں لوہ[۱۱] نے جمدا[۱۲] ہے — ایوں

---

[۱] مندائی = بُرائی ۱۲ [۲] تس دے = اُس کے ۱۲ (ہندی لغت اُردو) [۳] ہاوں = دل ۱۲ [۴] وساری = سیاہی ۱۲ [۵] کٹ = سیاہ نقطہ ـ زنگ ۱۲ ـ کٹا = سخت ـ پکا طاقتور ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [۶] ودھدے ودھدے = بڑھتے بڑھتے ۱۲ [۷] بجھ جاوندا ہے = بختہ ہو جاتا ہے ۱۲ [۸] کالا = سیاہ ۱۲ (ہندی لغت اردو) [۹] پر = اور ـ دوسرا ـ دیگر ـ الگ ـ نادر ـ عجیب ـ دُور بعید ـ پرایا ـ خلاف ـ جُدا ـ پچھلا ـ پہلے ـ آگے، بڑا ـ بہت ـ زیادہ ـ آغاز ـ غیر پرے ـ اُوپر ـ بالا ـ عمدہ ـ اُس طرف ـ مگر ـ اِلّا ـ اَمّا ـ سب سے بڑا ـ دشمن ـ مخالف ـ بہت ـ نہایت زیادہ ـ لگا ہوا ـ مشغول ـ اُس کے پیچھے ـ لیکن ـ محض ـ پیدائش ـ شروع ۱۲ (ہندی لغت اردو) پر ـ لیکن ـ اِلّا ـ وگرنہ ـ مگر ـ اوپر ـ زور ـ بازو ـ نے اندر ـ جانبی ـ دوسرا ـ علاوہ ـ بیگانہ ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) یہاں لفظ "پر" اِلّا ـ اور مگر کے معنی میں استعمال ہوا ہے ۱۲، [۱۰] گھناں = گہرا ـ بہت ـ ڈھیر ۱۲ [۱۱] لوہ = لوہا ـ آہن ـ حدید ـ مجازاً ہتھیار ـ شرح ۱۲ (ہندی لغت اردو) لوہے کا مخفف (فیروز اللغات اردو جدید) [۱۲] جمدا = جم جاتا ہے ـ سخت ہوتا ہے ـ (فیروز اللغات

لوہ دا نگن جیندا[1] لاؤں ہُوندا ہے۔ تِس[2] تے کُٹ بہُوں[3] ہوندا ہے
تے جاں[4] لاؤں کالا ہویا۔ تاں صابئی دی سمہاوَں[5] گھُتھا[6]۔ تے بالَن[7] بھاہ[8]
دا ہویا۔ اَنت[9] پچھتادسی[10] تے دُھکھ[11] بلسی[12] سڑسی[13]۔ پھیر کسے
پر دبلا اجوکا[14] ناں لبھسی[15]۔ تے بھائی۔ جے پیچیاں دی مت[16] سُن کے۔
کوئی بیلی[17] بھاگ[18] کر سنبھل[19] کھڑا۔ تاں اوس دا کٹ کٹیا[20]۔
تے کُٹن[21] کٹیا۔ مرط[22] جیہے[23] دا تیہا ہویا۔ نئے سائیں نوں

---

[1] جیندا = جس کا ۱۲ [2] تس نتے = اُس پر ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [3] بہُوں = بہت زیادہ ۱۲ [4] جاں = جب ۱۲ [5] سمہاوں = یاد سے ۱۲ سنبھلنا۔ خبردار ہونا۔ (فیروز اللغات اردو جدید) [6] گھُتھا = بھُول گیا۔ گمراہ ہوا۔ ۱۲ [7] بالن = جلانے کی چیز۔ ایندھن ۱۲ (ہندی لغت اردو) [8] بھاہ = آگ۔ دوزخ کی آگ ۱۲ [9] اَنت = انجام۔ ختم۔ انتہا۔ کنارہ۔ آخر۔ حد۔ سرا۔ اتمام ۱۲ (ہندی لغت اردو) اَنت = آخر ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [10] پچھتادسی = پچھتائے گا۔ ۱۲ [11] دُھکھ = دُھکنا۔ آگ بھڑکنا یا جلنا۔ بدن گرم ہوجانا۔ سُلگنا۔ جھُلسنا۔ روشن ہونا ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [12] بلسی = جلے گا [13] سڑسی = جلے گا [14] اجوکا = آج کا۔ [15] لبھسی = ملے گا۔ ۱۲ لابھ۔ ملنا۔ پانا۔ فائدہ۔ نفع۔ سُود۔ بھلائی۔ پیداوار۔ حاصل قسمت ۱۲ (ہندی لغت اردو) [16] مت = نصیحت ۱۲ [17] بیلی = نگہبان۔ ساتھی ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [18] بھاگ کر = دوڑ کر۔ بھاگا بھاگ۔ دوڑا دوڑ۔ دوڑتا ہوا۔ (فیروز اللغات اردو جدید) [19] سنبھل کھڑا = سنبھلنا = تھمنا۔ رُکنا۔ گرنے سے بچنا۔ ٹھہرنا۔ قائم رہنا۔ آرام ہونا۔ درست ہونا۔ ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [20] کٹیا = دُور ہوا ۱۲۔ کاٹنا = تراشنا۔ شاخ قلم کرنا۔ قینچی سے کترنا۔ دُور کرنا وغیرہ (فیروز اللغات اردو جدید) [21] کُٹن = مصیبت ۱۲ [22] مرط = پھیر [23] جیہے دا تیہا = جیسے کا تیسا

ڈٹھوس[1]۔ نیں آپ نوں بھی پچھاتوس[2] ہے

بابا وڈے سوادول[3] وانجیا[4] ہووے نبھاگا[5]

سایئں جیں نہ ملیاں ناں جاتوس[6] آگا[7]

من[8] چت[9] جیندا بھرمیا[10] ون تینڈا[11] بھاگا

لیکھیں[12] لکھیا[13] جھاگسی[14] سوا اوکھے جھاگا[15]

اوتھے[16] اینتھے[17] جھلسی[18] نت سوٹا[19] واگا[20]

---

۱ ڈٹھوس = اُس نے دیکھا۔ ۱۲ ۲ پچھاتوس = اُس نے پہچانا ۱۲ ۳ سوادول = سواد ذائقہ۔ مزہ۔ چاشنی۔ لذت۔ حلاوت ۱۲ (ہندی لغت اردو) ۴ وانجیا = دُور کیا گیا۔ محروم ۱۲

۵ نبھاگا = بدقسمت ۱۲ ۶ ناں جاتوس = اُس نے نہ جانا ۷ آگا = اگلا جہان۔ آنیوالے واقعات۔

۸ من = دل ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) من = دل۔ خاطر۔ قلب۔ ذہن۔ عقل۔ رُوح۔ رغبت میلان۔ ارادہ۔ نفس۔ رُوح انسانی۔ خیال۔ باطن۔ ایک جوہر لطیف داخلی کا نام ۱۲ (ہندی لغت اُردو)۔ ۹ چت = دل۔ خاطر۔ جی۔ من۔ خیال۔ جان۔ طبیعت۔ یاد۔ دھیان خواہش۔ ارادہ۔ سمجھ۔ قوت۔ متفکرہ۔ قوت واہمہ۔ عین علم ۱۲ (ہندی لغت اردو)۔ چت = نظر۔ چتون۔ خیال۔ توجہ۔ دل۔ عقل۔ حافظہ ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید)

۱۰ بھرمیا = وہم زدہ ہوا۔ بھرم = اعتبار۔ شبہ۔ گمان۔ شہرت۔ بھید ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید)

۱۱ تینڈا = اُس کا ۱۲ ۱۲ لیکھیں = قسمت میں۔ لیکھ = لکیر۔ لکھنا۔ لکھا ہوا۔ تحریر۔ کتاب۔ خط ۱۲ (ہندی لغت اُردو) لیکھ = لکیر۔ آمد رفت کا نشان ۱۲۔ (فیروز اللغات اُردو جدید)

۱۳ لکھیا = نوشتہ تقدیر ۱۲۔ لکھنا۔ تحریر کرنا ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) ۱۴ جھاگسی = گزرے گا۔

۱۵ جھاگا = گھاٹ۔ پتن۔ گذرگاہ ۱۲ ۱۶ اوتھے = وہاں۔ اُس جگہ ۱۲

۱۷ اینتھے۔ یہاں۔ اس جگہ ۱۲ ۱۸ جھلسی = برداشت کرے گا۔ ۱۲

۱۹ سوٹا = لاٹھی ۱۲ ۲۰ واگا = باگ ڈور۔ ۱۲۔ (مترادف)

تاں بھائی ! ہُوڈی[1] انت بھاہ وِچ پھسّسی[2] ۔ تے اوکھیایاں[3] سہسّی[4] ۔ تے مُول[5] ناں چھُٹسّی[6] ۔ اوڑک[7] انت ہُولسّی[8] ۔

بابا ! تُوڑے ہُوڈیاں نوں ہُن سائیں والیاں دے آکھے[9] تے پت[10] ناہیں ۔ تے چنگیاں[11] مَتّاں تے وِساہ[12] نہیں کردے ۔ تے چارین[13] اونہاں دا سچّا نہیں جاندے ۔ پر اوڑک دے دن اپنا مُندا اپنے اگے آیا ویکھ کے اس ویلے[14] نوں پچھتاوسن[15] ۔ تے اج

---

[1] ہوڈی = ضدی ۔ متعصب ۔ فریبی ۱۲ ۔ ہُوڈ = شرط ۔ بچن ۔ پیچ ۔ داؤ ۱۲ (ہندی لغت اُردو) [2] پھسسی = پھنسے گا ۔ ۱۲ پھنسنا = اُلجھنا ۔ اٹکنا ۔ کسی کے عشق میں گرفتار ہونا ۔ پکڑا جانا ۔ پیچا دینا ۔ کیچڑ یا دَلدل میں دھنس جانا ۔ دوسرے کے قابو میں ہو جانا ۔ (فیروز اللغات اُردو جدید) [3] اوکھیایاں = تکلیفیں ۱۲ [4] سہسی = سہے گا ۔ ۱۲ ۔ سہن ۔ سہنا ۔ برداشت کرنا ۔ تحمل ۔ صبر ۔ غمخواری ۔ سہنے والا ۔ بشاش ۱۲ (ہندی لغت اُردو) سہنا ۔ صبر کرنا ۔ جھیلنا ۔ ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) [5] مُول ۔ ہرگز [6] ناں چھُٹسی = نجات نہ پائے گا ۔ خلاصی نہ پائے گا ۱۲ ۔ [7] اوڑک = آخر ۔ قیامت کا دن ۱۲ [8] ہُولسی = خوف کھائے گا ۔ ڈول جائے گا ۔ ۱۲ [9] آکھے نے = کہنے پر ۱۲ ، [10] پت = اعتبار یقین ۔ ۱۲ [11] چنگیاں متاں تے = اچھی نصیحتوں پر ۔ چنگا ۔ اچھا ۔ تندرست ۔ طاقتور وغیرہ (فیروز اللغات اُردو جدید) [12] وِساہ = اعتماد یقین ۱۲ [13] چارین = وعظ ۔ نصیحت ۔ فرمان ۔ ۱۲ [14] ویلے = وقت ۔ ۱۲ [15] پچھتاوسن = پچھتائیں گے ۱۲

(شرافت)

گوڑ دیاں وڈیایاں[1] اُتے مان[2] مَتّے بھُل[3] کے جو سائیں[4] لوکاں دیاں
گلاں تے ھسدے[5] کھلدے[6] ہین - کلھ[7] نوں روّوسن[8]

---

[1] وڈیایاں = فخر - غرور - تکبّر ۱۲ [2] مان مَتّے = مغرور - ناز بے جا تعظیم و تکریم ۱۲
مان = عزّت - خاطر - تواضع ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) مان = عزّت - آبرو تعظیم
توقیر - قدر و منزلت - آؤ بھگت - شہرت - درجہ - ادب - جاہ - مقدار -
مشابہت - ناپ - پیمانہ - اندازہ - شان - دبدبہ - گھمنڈ - تکبر - غرور - رتبہ
نازو انداز - مانند - اندرون - بھرا ہوا - جیسے بھلے مان - یعنی خوف سے بھرا ہوا
مت - مست - متوالا - مخمور - مدہوش - پاگل - مغرور
(ہندی لغت اردو) [3] بھُل کے = بھول کر ۱۲ [4] سائیں لوک = اللہ والے
درویش ۱۲ [5] ھسدے = ہنستے - ۱۲ - ہسن = ہنسی - دل لگی ۱۲ (ہندی لغت اُردو)
[6] کھلدے = کِھل کھلانا = قہقہہ مارنا - ۱۲ - کھِل کھِل = قہقہے کی آواز ۱۲ (فیروز اللغات
اُردو جدید) [7] کلھ = یعنی کل - فردا - ۱۲ - گزرا ہوا - آنے والا دن - ۱۲
(فیروز اللغات اُردو جدید) [8] روّوسن = روئیں گے - ۱۲ - رونا - آنسو
بہانا - شکایت کرنا - سوگ کرنا - واویلا کرنا - افسوس کرنا - افواہ ہونا - صدمہ
اٹھانا - رونے کی شکل بنانا - بُری طرح پڑھنا - بدآوازی سے بولنا - ۱۲
فیروز اللغات اُردو جدید)

(شرافت)

(۳)

تریجا وعظ

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

●

بابا! جے توں واٹ[1] سچی سِدھی[2] سَوَلی[3] سَوکھی سائیں والیاں
دی ملیں[4]۔ تاں کدیں ناں تُھڑیں[5] تے کدیں ناں تِھڑیں[6]۔ پر ایہ
واٹ سائیں والیاں نال ملیاں[7]۔ سچے ساتھ[8] رلیاں[9]، سچیاں
گلاں سنیاں سمجھیاں۔ سچیاں دے آکھے لگ ٹُریاں[10] چلیاں

---

[1] واٹ (باٹ) راستہ۔ عمارت وغیرہ (ہندی لغت اُردو) [2] سِدھی، سیدھی
راست۔ صاف ۱۲ [3] سَوَلی = سستی۔ ارزاں ۱۲ [4] ملیں = اختیار کرے۔ ۱۲
[5] تُھڑیں = تُھڑنا = کم ہونا۔ خاتمہ ہونا ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) مطلب یہ
کہ تو کبھی محتاج نہ ہو۔ اور تجھے کبھی کمی نہ آئے ۱۲ [6] تِھڑیں = ڈگمگائے ۱۲
[7] ملیاں = ملن۔ میل، ملاپ۔ ملاقات۔ آمیزش ۱۲ (ہندی لغت اُردو) مِلنا =
پیوستہ ہونا۔ ایک ہونا۔ مرکب ہونا۔ گڈ مڈ ہونا۔ ملاقات ہونا۔ حاصل ہونا۔ فائدہ ہونا۔
گلے ملنا۔ وصل ہونا۔ سازش کرنا۔ شامل ہونا۔ مطابق ہونا۔ قابو میں کرنا۔ عطا ہونا
(فیروز اللغات اردو جدید) [8] ساتھ = ہمراہ۔ ساجھا۔ میل ملاپ ۱۲ (فیروز اللغات
اُردو جدید) [9] رلیاں = ملنے سے ۱۲ [10] ٹُریاں = چلنے سے۔ ۱۲

(شرافت)

لبھدی ہے۔ ایویں سکھالی ناہیں لبھدی۔ تے ایہ جو لوک ہور بُھلّے بھرمی ہوئے۔ اپنی کُسمجھی نال بھٹکدے ڈولدے رولدے پھردے ہیں۔ سے دُھردے لکھے نال گُھٹّھے ہوئے ہیں۔ بھلا یاں بُھلّے ہین۔ وڈیاں بُھلّاں وچ پھاتھے ہوئے ہین۔ تے گُھنیاں بَھلّوویاں دے منہ آئے ہوئے ہین۔ اینہاں نوں کائی سار

---

[1] لبھدی = ملتی ۱۲ [2] بُھلّے = بُھولے ہوئے، ۱۲ [3] بھرمی = اندیشناک خوف۔ شکی۔ وہمی۔ گھومنا۔ پھرنا ۱۲ (ہندی لغت اردو) [4] کُسمجھی = بے سمجھی بیوقوفی ۱۲ [5] بھٹکدے = بھٹکنا۔ گمراہ ہونا۔ آوارہ پھرنا۔ کسی کو ڈھونڈنا۔ گُم ہو جانا۔ بیقرار ہونا۔ ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [6] رولدے = رولنا بھٹکنا ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [7] دُھردے لکھے نال = نوشتہ قدرت ۱۲ دُھر = ابتدا۔ سرا۔ ازل۔ ابد ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) دُھر = آغاز شروع جیسے دُھر سے دُھر تک یعنی آغاز سے انجام تک ۱۲ (ہندی لغت اردو) [8] پھاتھے ہوئے = پھنسے ہوئے۔ گرفتار ۱۲ [9] گھنیاں = بہت زیادہ ۱۲۔ گھنا۔ بہت سا گنجان ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [10] بھلوویاں = بھلاوا = فریب ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [11] سار = خبر ۱۲ خلاصہ۔ نتیجہ۔ ست۔ لب لباب۔ حقیقت۔ عطر۔ پانی رس۔ عرق۔ انتخاب۔ مغز۔ گودہ۔ عمدہ۔ اعلیٰ۔ اچھا۔ اصل۔ راست۔ قوت طاقت زور وغیرہ۔ ۱۲ (ہندی لغت اردو) = سار = رس۔ طاقت قدر وغیرہ (فیروز اللغات اردو جدید)

(شرافت)

سُدھ[1] ناہیں۔ ایہ ایویں[2] بھٹکدے آئے تے بھٹکدے جاوندے ہین۔ اینہاں کائی سوجھی[3] ناہیں لدھی۔ پر بھائی جاں سچیا سُوہاں[4] آگو[5] ہوئے گے، سچیاں نوِیں[6] بیتیاں نال واٹ تاں دِکھاوے تاں تاں کوئیں سمجھے[7] ایہ سچی گل ہے۔ تے سچی ایہو گل ہے ۔
مورکھاںیاں بھُلانیاں[8] تے جھلانباں[9] نِگُنیاں[10] ہین۔ تاں تے

---

[1] سُدھ = یاد۔ آگاہی۔ علم۔ خبرداری۔ واقفیت۔ حافظہ۔ حس۔ ہوش۔ ہوشیاری صحیح۔ صادق۔ عبر۔ خیال۔ پاک۔ لطیف۔ خالص۔ درست۔ سیدھا۔ نفیس۔ عمدہ چکیلا۔ بے گناہ۔ سچا۔ بے میل۔ ایماندار ۱۲ (ہندی لغت اردو) سُدھ۔ حافظہ خبر۔ سمجھ۔ ذِہن سوچ۔ تدبیر ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [2] ایویں = ایسے ہی ۱۲
[3] سوجھی = سمجھ ۱۲ ۔ سوجھ = نظر۔ عقل ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) سُوجھا = سیدھا۔ راست۔ کھرا ۱۲ (ہندی لغت اُردو) [4] سُوہان = واقف کار ۱۲
[5] آگو = رہنما۔ پیشوا ۔ ۱۲ [6] نویں = نواں کا ترجمہ ہے۔ پتہ۔ آگاہی۔ واقف ہونا۔
[7] سمجھے = سمجھیں = واقف ہوں۔ ۱۲ [8] بھلانیاں = بھول میں ڈالنے والیاں۔ بھلانا = یاد سے اُتارنا۔ دھوکا دینا ۱۲ (فیروز اللغات اُردو جدید) [9] جھلانیاں = مغرور کرنے والیاں ۱۲ جھپلانا ۔ پھونک بھرنا۔ پھونک لگانا۔ موٹا کرنا۔ مغرور کرنا۔
(فیروز اللغات اُردو جدید) [10] نگنیاں = بے گُن۔ بے معنی ۱۲ ۔ نرگن (نر۔ نفی کا ہے بے گُن یعنی بے صفات۔ بے ہنر۔ نادان۔ بے شعور۔ خراب۔ بد۔ جس میں کوئی اچھی خصلت نہ ہو وغیرہ ۱۲ (ہندی لغت اُردو)
(شرافت)

بابا! سچا ہوتے۔ سچیاں نال رِل۔ سچ[1] مَن[2]۔ سچ کہہ سچ نال جیو[3] لائے
سچ سُن۔ سچ جان۔ سچ سنجھان۔ تے کوڑ وِلّوں منہ نوں ہٹک[4] لے۔

؎ کی لبھسیں[5] سچیا کوڑ منھوں کی لبھسیں سچیا کوڑ کھنوں۔
کجھ چانن[6] ہوئے نہ دھوڑ[7] کھٹوں کی لبھسیں سچیا کوڑ تھوں
جو دِسے سو ٹھِر[8] ہے نہیں بن سائیں ہور دھِر[9] ہے نہیں،
ایتھے رہنا کجھ چِر[10] ہے نہیں کی لبھسیں سچیا کوڑ منھوں

---

[1] سچ = صحیح ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [2] من = مان لے ۱۲ منّن۔ دل ہی دل میں سوچنا۔ غور و فکر کرنا۔ بچار کرنا۔ یقین کرنا۔ یاد کرنا۔ ماننا۔ یاد۔ دھیان خیال۔ عادت۔ بچار۔ یاد خدا۔ ۱۲ (ہندی لغت اردو) [3] جیوء = جی جان۔ روح دل۔ زندگی۔ حیات۔ مخلوق۔ روح نفسانی۔ طبیعت۔ جانور۔ حیوان۔ نیز بمعنی شاباش۔ مرحبا ۱۲ (ہندی لغت اردو) [4] منہ نوں ہٹائے لے۔ منہ موڑنا = منہ ہٹانا۔ کسی کے شریک حال نہ ہونا۔ توجہ نہ کرنا۔ باغی ہونا۔ پرہیز کرنا۔ انکار کرنا۔ شکست کھانا۔ بے مروتی کرنا۔ ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [5] کی لبھسیں = تو کیا لے گا ۱۲ [6] چانن۔ چاننا۔ چاندنا۔ روشنی۔ رونق وغیرہ (فیروز اللغات اردو جدید) [7] دھوڑ = دھول۔ خاک۔ ریت۔ گرد۔ غبار ۱۲ (ہندی لغت اردو)
[8] ٹھِر = ٹھہرنے کا مخفف ہے یعنی جو کچھ نظر آتا ہے۔ یہ ٹھہرنے والا نہیں ۱۲
[9] دِھر = جائے پناہ ۱۲ [10] چِر = دیر۔ درنگ۔ تعویق۔ زمانہ دراز (ہندی لغت اردو) شرافت

(۴)

چوتھا وعظ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ط

●

بابا ! جاں حضرت صالح پیغمبر (علیہ السلام) نے ثمود تے قوم اوسدی نوں کفر تھوں ہٹکیا سی ۔ تاں اوہناں وڈیائی دے غرور نال اوہناں نوں کجھ نہ جاتا۔ تے کہیا نہ منّیا۔ تے وَیر[1] پیئے ۔ تاں کھجاون[2] لگے ۔ تے دُکھاون[3] لگے ۔ ڈاچی[4] پیغمبرؑ دی سواری والی نوں پانی پیونوں جھلیونے[5] ۔ تے کوہ[6] کھاون دی صلاح[7] کیتیونے ۔ جو آپے

---

[1] وَیر = دشمنی ۔ عداوت ۔ مخالفت ۔ خصومت ۱۲ (مہذب لغت اردو)

[2] کھجاون لگے = کھجانا = چھیڑنا ۔ خفا کرنا ۔ (فیروز اللغات اردو جدید) [3] دکھاون لگے دُکھ دینے لگے ۔ تکلیف پہنچانے لگے ۱۲ [4] ڈاچی = اونٹنی ۱۲ [5] جھلیونے انہوں نے روک لیا ۔ ۱۲ [6] کوہ کھاون دی = ذبح کرکے کھانے کی ۔ ۱۲ ۔

[7] صلاح ۔ مشورہ ۔ رائے ۔ ارادہ وغیرہ ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید)

(رشا ونت)

پیغمبر اوکھا ہوسی ۔ پرجاں اوٹھنی پکڑکے ۔ کوہ کے[1] ونڈ[2] لیو نے ۔
تاں اللہ تعالیٰ کفر تے ظلم دی شامت اونہاں اُتنے چھوٹیاں[3]
وڈیاں[4] سنے ۔ زناں[5] منساں[6] سنے ۔ برابر غضب تے قہر کیتا ۔ تے
عذاب گھلیا[7] ۔
تاں بابا ! سائیں ۔ تے سائیں والیاں نال ڈنگیائی[8] ۔ بھلی[9]
ناہیں ۔ جو آکڑسی[10] ۔ سو اُکھڑسی[11] ۔ کسے وڈیائی[12] تے بھلیے ناہیں ۔
پڑھ کلمہ سچ دا ۔

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ

---

[1] کوہ کے = ذبح کرکے ۱۲ [2] ونڈ = تقسیم ۱۲ [3] چھوٹیاں = خورد ۱۲
[4] وڈیاں = کلاں ۱۲ [5] زناں = عورتوں ۱۲ [6] منساں = منش = آدمی
انسان ۔ بشر ۱۲ (ہندی لغت اردو) [7] گھلیا ۔ بھیجیا [8] ڈنگیائی = ٹیڑھا پن
کجروی ۔ مخالفت ۱۲ [9] بھلی = اچھی ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) ۔
[10] آکڑسی = آکڑ ۔ بل ۔ غرور ۔ سرکشی ۔ بدمزاجی ۱۲ ۔ اکڑنا = سینہ اُبھارنا ۔
گھمنڈ کرنا ۔ بگڑ بیٹھنا ۔ زور دکھانا ۔ ٹھٹھرنا ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [11]
اُکھڑسی = اُکھڑنا ۔ جڑ سے الگ ہونا ۔ عضو کا جوڑ سے جدا ہونا ۔ بیزار ہونا ۔
بھاگ نکلنا ۔ مغلوب اور عاجز ہونا ۔ لوٹ جانا ۱۲ (فیروز اللغات اردو جدید) [12]
وڈیائی = غرور ۔ تکبر ۔ بڑا مرتبہ ۱۲ وڈ = بڑا ۔ کشادگی (ہندی لغت اردو)
(شرافت)

ختم شریف غوثیہ

(منقول از قبلہ حضرت مولانا محمد اعظم صاحب قادری نوشاہی میروال ضلع شیخوپورہ)

۱)	اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ اَصْحَابِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّبَارِكْ وَسَلِّمْ	۱۴۱بار
۲	سورہ فاتحہ معہ بسم اللہ شریف	۱۴۱ بار
۳	سورہ اخلاص معہ بسم اللہ شریف	۱۴۱ بار
۴	سورہ اَلَمْ نَشْرَحْ معہ بسم اللہ شریف	۱۴۱ بار
۵	سورہ یٰسٓ شریف	ایک بار
۶	سَلَامٌ قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ	۱۴۱ بار
۷	کلمہ تمجید	۱۴۱ بار
۸	سَهِّلْ فَسَهِّلْ يَا اِلٰهِيْ كُلَّ صَعْبٍ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْاَبْرَارِ سَهِّلْ	۱۴۱ بار
۹	رَبِّ اِنِّيْ مَغْلُوْبٌ فَانْتَصِرْ	۱۴۱ بار
۱۰	رَبِّ اِنِّيْ مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ	۱۴۱ بار
۱۱	نَجِّنِيْ مِمَّا اَخَافُ يَا خَفِيَّ الْاَلْطَافِ	۱۴۱ بار

۱۲	لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّیْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِیْنَ	۱۴۱ بار
۱۳	نَصْرٌ مِّنَ اللّٰهِ وَ فَتْحٌ قَرِیْبٌ ط	۱۴۱ بار
۱۴	رَبَّنَا اٰتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَّ فِی الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّ قِنَا عَذَابَ النَّارِ	۱۴۱ بار
۱۵	حَسْبُنَا اللّٰهُ وَ نِعْمَ الْوَكِیْلُ	۱۴۱ بار
۱۶	نِعْمَ الْمَوْلٰی وَ نِعْمَ النَّصِیْرُ-	۱۴۱ بار
۱۷	لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ	۱۴۱ بار
۱۸	یَا رَبَّ الْاَرْبَابِ وَیَا كَاشِفَ الْعَذَابِ	۱۴۱ بار
۱۹	اَسْتَغْفِرُكَ اَللّٰهُمَّ وَ اَتُوْبُ اِلَیْكَ	۱۴۱ بار
۲۰	یَا حَیُّ یَا قَیُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ نَسْتَغِیْثُ	۱۴۱ بار
۲۱	یَا دَافِعَ الْبَلِیَّاتِ	۱۴۱ بار
۲۲	یَا حَلَّالَ الْمُشْكِلَاتِ	۱۴۱ بار
۲۳	یَا مُنْجِیَ مِنَ الْاٰفَاتِ	۱۴۱ بار
۲۴	یَا شَافِیَ الْاَمْرَاضِ	۱۴۱ بار
۲۵	رَبِّ انْصُرْنِیْ عَلَی الْقَوْمِ الْمُفْسِدِیْنَ	۱۴۱ بار
۲۶	رَبَّنَا افْتَحْ بَیْنَنَا وَبَیْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَ اَنْتَ خَیْرُ الْفَاتِحِیْنَ-	۱۴۱ بار
۲۷	یَا وَلِیُّ الْحَمِیْدُ	۱۴۱ بار
۲۸	یَا رَحْمٰنَ الدُّنْیَا وَرَحِیْمَ الْاٰخِرَةِ	۱۴۱ بار

۲۹	یَاحَنَّانُ یَامَنَّانُ	۱۴۱ بار
۳۰	یَاذَالْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ	۱۴۱ بار
۳۱	یَابَدِیْعَ الْعَجَائِبِ بِالْخَیْرِ	۱۴۱ بار
۳۲	یَابَاقِیْ اَنْتَ الْبَاقِیْ	۱۴۱ بار
۳۳	اے آسان کنندۂ دشواری ہا	۱۴۱ بار
۳۴	یَارَءُوْفُ یَارَحِیْمُ	۱۴۱ بار
۳۵	یَاسَلَامُ	۱۴۱ بار
۳۶	یَاحَلِیْمُ	۱۴۱ بار
۳۷	یَاغَفُوْرُ	۱۴۱ بار
۳۸	اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّ عَلٰی اٰلِ سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّ اَصْحَابِ سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَبَارِکْ وَسَلِّمْ	۱۴۱ بار

سیّد شرافت نوشاہی